

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science
Volume 6 Issue 4, p. 1093-1128, April 2013

BATI KARADENİZ BÖLÜMÜ EKOTURİZM KAYNAKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE BİR EKOTURİZM ROTASI ÖNERİSİ

*EVALUATION OF WESTERN BLACK SEA REGION'S ECOTOURISM
RESOURCES AND AN ECOTOURISM ROUTE PROPOSAL*

Yrd. Doç. Dr. Nuray TÜRKER

Karabük Üniversitesi Safranbolu Meslek Yüksekokulu, Turizm İşletmeciliği

Abstract

Evolving tourism trends have led to a shift away from mass tourism to more individualistic patterns in which greater flexibility and more meaningful experiences have gained prominence. Tourism routes, mushroomed all over the world in the last two decades, are the evidence of this change. The main purpose of this study is to create Ecotourism Route for the Western Black Sea Region. Western Black Sea region which is rich in terms of natural resources has been designated as development zone focused on ecotourism in Tourism Strategy of Turkey- 2023 prepared by the Ministry of Culture and Tourism. Ecotourism resources used in this study are based on the outputs of the project "Determination of Western Black Sea Region Ecotourism Resources" which was supported by TUBITAK (The Scientific and Technological Research Council of Turkey). The ecotourism resources of Bolu, Zonguldak, Bartın, Karabük, Kastamonu and Sinop have been evaluated by a group of experts using a questionnaire which is based on the model of Boyd and Butler, ECOS and which consists of 6 main criteria and 27 sub-factors. Questionnaires were sent to 5 experts in each province by mail and e-mail. As a result of the evaluation process the resources which have received the highest scores were combined with each other in two different routes. Two ecotourism routes namely the North Route and the South Route have been developed. The aim of route development is

linking valuable ecotourism resources of the Black Sea Region within a route and creating a tourism network. Thus the routes will provide a new tourism product for nature-based tourists.

Key Words: Tourism Route, ecotourism, local economic development, sustainable development, Western Black Sea Region

Öz

Günümüz turizm endüstrisinde kitle turizminden farklı olarak daha esnek ve daha farklı tatil tecrübeleri sunan bireysel turizm çeşitlerine doğru bir değişim gözlenmektedir. Son 20 yılda tüm dünyada özellikle de gelişmiş ülkelerde yaygınlaşan turizm rotaları bu değişimin önemli bir göstergesidir. Çalışmanın ana konusunu, Batı Karadeniz Bölümü Ekoturizm Rotası oluşturmaktadır. Batı Karadeniz Bölümü doğal kaynaklar açısından zengin bir potansiyele sahip olup bu özellikleri nedeniyle Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan 2023 Türkiye Turizm Stratejisinde Ekoturizm odaklı gelişim bölgesi olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada kullanılan ekoturizm değerleri TÜBİTAK tarafından desteklenen “Batı Karadeniz Bölümü Ekoturizm Kaynaklarının Belirlenmesi” konulu proje çıktılarından yararlanılarak hazırlanmıştır. Bolu, Düzce, Zonguldak, Bartın, Karabük, Kastamonu ve Sinop illerinde bulunan temel ekoturizm çekicilikleri bir uzmanlar grubu tarafından Boyd ve Butler’ın ECOS modelinden uyarlanan ve 6 temel kriter ve 27 alt faktörden oluşan bir soru anketi kullanılarak değerlendirilmiştir. Soru anketi her il için seçilen 5 uzman grubuna posta ve e-mail yolu ile gönderilmiş ve yapılan değerlendirme sonucunda en yüksek puanı alan ekoturizm kaynakları iki rota şeklinde birleştirilmiştir. Batı Karadeniz ekoturizm kaynaklarından oluşan iki farklı rota (Güney Rotası ve Kuzey Rotası) geliştirilmiştir. Batı Karadeniz Bölümü Ekoturizm Rotası, Bölümün önemli ekoturizm değerlerinin bir rota dahilinde birbirine bağlanması böylece bir turizm ağının oluşturulması amacını taşımakta ve doğa temelli turizm faaliyetlerine katılan ziyaretçilere yeni bir turizm ürünü sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Turizm rotası, ekoturizm, yerel ekonomik gelişme, sürdürülebilir gelişme, Batı Karadeniz Bölümü

I. GİRİŞ

Sürdürülebilir turizm anlayışının ve buna paralel olarak alternatif turizm türlerinin ortaya çıkması, turistlerin çevre ve doğaya daha az zarar veren ürün ve hizmetlere yönelmeleri, tatilden beklentilerinin artması, kişilerin özel ilgilerine yönelik özel hizmetlerin sunulduğu turizm çeşitlerindeki artışlar günümüz turizm endüstrisini oldukça farklılaştırmıştır.

Günümüz turizm endüstrisi ve turist eğilimleri hızla değişmekte; kitle turizminden ziyade bireysel turlara doğru bir yönelim gözlenmekte ve turistler giderek daha otantik ürünler aramakta ya da benzersiz deneyimler yaşamak istemektedir. Bu nedenle hızla gelişen turizm endüstrisinden pay almak, paylarını

büyütmek ya da sürdürmek isteyen destinasyonlar, pazarda daha stratejik bir konum elde edebilmek için çaba harcamaktadır.

Türkiye turizm potansiyeli açısından oldukça zengin bir ülke olmasına karşın bu potansiyelin çok kısıtlı bir bölümü kullanılmakta, deniz turizmi Türkiye'nin en önemli turizm pazarını oluşturmaktadır. Bu potansiyelden olabildiğince çok yararlanılması için farklı turizm türlerinin geliştirilmesi ve pazarlanması gerekmektedir. Nitekim Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan 2023 Türkiye Turizm Stratejisi'nde (kulturturizm.gov.tr, 2011) Türkiye'nin alternatif turizm türleri açısından eşsiz imkânlarla sahip olduğu, bu potansiyelin rasyonel anlamda kullanılmadığı, ülkemizin doğal, kültürel, tarihi ve coğrafi değerlerinin koruma-kullanma dengesi içinde turizm amaçlı olarak kullanılması ve alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır. Zaten dünya turizminin gelişme eğilimlerine de bakıldığında turistlerin tatil tercihlerinde doğa, macera, heyecan, kültür, eğitim, öğrenme, yemek yeme gibi farklı seyahat motivasyonlarının öne çıktığı ve turizm trendlerinin geleneksel turizm biçimlerinden farklı olarak değişik turizm çeşitlerine doğru bir yön değiştirdiği görülmektedir.

Türkiye Turizm Stratejisi-2023 çalışmasında ayrıca, turizmin noktasal değil bölgesel ölçekte geliştirilmesinin gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Turizm bölgelerinin noktasal ölçekte planlanması yerine gelişim aksları boyunca turizm koridorları, turizm bölgeleri, turizm kentleri ve ekoturizm bölgeleri şeklinde planlanmasının daha doğru bir yaklaşım olacağı vurgulanmaktadır. Böylece turizm potansiyeli bulunan bölgelerin ve genelde sunulan tek tip turizm ürününün diğer alternatif turizm türleri ile birleştirilerek cazibesi arttırılacaktır.

Önümüzdeki yıllarda Türk turizmindeki en önemli gelişmelerden biri, termal, kış, yayla, kültür, kongre, ekoturizm, inanç ve gastronomi gibi alternatif turizm çeşitlerinin hızla yaygınlaşmasıdır. Bu bağlamda sürdürülebilir kalkınmanın da önemli bir aracı olan ekoturizm, Batı Karadeniz Bölümü'nde geliştirilebilecek öne çıkan turizm türlerinden biridir. Bölgedeki ekoturizm değerlerinin bir turizm koridoru/rotası şeklinde birbirleri ile bütünleştirilmesi bölgenin alternatif destinasyonlar arayan turistler için daha cazip hale gelmesini sağlayacak ve güçlü bir alternatif güzergâhı ortaya çıkacaktır.

II. LİTERATÜR

Turizmin çevre üzerinde yarattığı olumsuz etkiler, kitle turizminin yıkıcı etkileri, günümüz turistlerinin değişen beklentileri birtakım farklı turizm arayışlarını da beraberinde getirmiş ve doğa ile yüksek seviyede etkileşim içinde bulunmak isteyen, çevre ile uyumlu rekreasyonel aktiviteler talep eden yeni bir turist tipi ortaya çıkmıştır (Kerr, 1991: 248).

Bu gelişmeler yeni ürünlerin, yeni destinasyonların ve ekoturizm gibi yeni turizm çeşitlerinin gündeme gelmesine neden olmuştur.

2.1. Ekoturizm

Turizm, özellikle de ekoturizm doğal ve kültürel zenginliklere sahip gelişmekte olan ülkelerdeki kırsal toplumlar için önemli bir sürdürülebilir gelir kaynağıdır. Ekoturizm kavramı ilk olarak 1983 yılında tanımlanmasına rağmen kavramın gelişmesi ve kamuoyu tarafından öneminin kavranması 2000'li yıllarda hız kazanmıştır.

Uluslararası Ekoturizm Derneği (TIES), ekoturizmi doğal alanlara yapılan, doğal çevreyi koruyan ve yerli halkın refahını artıran sorumlu seyahatler olarak tanımlamaktadır (ecotourism.org, 2011).

Ekoturizm, doğal alanlarda yapılan, yerel kültürlerin bütünlüğüne saygı gösteren ve ekosistemin korunmasına katkıda bulunan bir seyahat tecrübesidir (Wight, 1993: 3). Ancak, doğada gerçekleştirilen her faaliyet ekoturizm etkinliği olarak kabul edilmemektedir. Hafta sonları piknik yapmak ya da tesadüfen doğada yürüyüş yapmak ekoturizm etkinliği olarak değerlendirilemez. Turizm faaliyetleri kültürel değerlere ve yerel ekonomiye zarar veriyorsa bu faaliyetler ekoturizm etkinliği sayılamaz. Ekoturizm doğayı anlama ve doğadan zevk almanın yanı sıra, doğayı koruyacak eylemlerde bulunmayı da gerektirmektedir.

Günümüzde birçok turist kendilerine yeni şeyler öğrenme imkânı sunan otantik destinasyonlar aramaktadır. Destinasyonların doğal çevre kalitesi, yeni şeyler öğrenme potansiyeli, elde edilecek seyahat tecrübesinin otantik olması tatil yeri seçimini etkileyen önemli bir faktördür. Nitekim 1988 yılında National Tour Association (Ulusal Tur Birliği) tarafından yapılan bir araştırmada, cevaplayıcıların % 93'ü seyahat sırasında yeni şeyler öğrenmenin tatil yeri seçiminde önemli bir faktör olduğunu belirtmişlerdir (Ayala, 1996: 50).

Ekoturistler benzersiz tecrübeler aramaktadırlar. Vahşi doğayı, tabiat parklarını, tropik ormanları ziyaret etmek, kuşları, memelileri, ağaç ve bitkileri izlemek, farklı yaşam biçimlerini tecrübe etmek, benzer ilgileri olan insanlarla tanışmak ekoturistlerin en önemli tatil motivasyonlarını oluşturmaktadır (Eagles vd., 1992; Luzar vd. 1998: 50).

Ekoturistleri diğer turistlerden ayıran en önemli farklardan biri, ekoturistlerin harcama seviyelerinin daha yüksek olmasıdır. Araştırmalar, doğaya ilgi duyan ve hassas kolay bozulabilir alanları ziyaret eden turistlerin diğer turistlere oranla daha fazla harcama yaptıklarını ortaya koymaktadır (Wight, 1994: 41; rookerybay.org, 2012). Uluslararası Ekoturizm Topluluğu ekoturistlerin her gezi için ortalama 1000-1500 dolarlık bir harcama yaptıklarını belirtmektedir (ecotourism.org, 2011).

Araştırmalar (Honey, 1999; Wearing ve Neil, 1999; Khan, 2003; Sinclair, 2005; Ay ve diğerleri, 2010), ekoturistlerin endüstrileşmiş ülkelerden gelen çevreye duyarlı, iyi eğitilmiş, gelir seviyesi yüksek, kaliteli deneyim arayan girişken insanlar olduklarını,

tatil motivasyonlarının heterojen olduğunu ve hizmet kalitesi olarak geleneksel turistlerden daha az beklentileri olduğunu ortaya koymaktadır.

Farklı deneyim arayan ekoturistlerin doğada gerçekleştirebilecekleri aktiviteler çok çeşitlidir. Tablo 1’de bu aktivitelerin en popüler olanları görülmektedir.

Tablo 1: Ekoturizm kapsamında kabul edilen bazı aktiviteler ve turizm çeşitleri

Aktivite	Sportif aktiviteler	Turizm çeşitleri
Kuş gözlemciliği	Trekking	Balon turizmi
Foto safari	Dağcılık	Yayla turizmi
Yaban hayatı gözlemciliği	Sportif olta balıkçılığı	Tarım ve çiftlik turizmi
	Atlı doğa yürüyüşü	Bisiklet turizmi
		Botanik turizmi
		Kamp karavan turizmi
		Yamaç paraşütü
		Akarsu turizmi
		Mağara turizmi

Kaynak: Benzer, 2006, s: 66.

Ay ve arkadaşlarının (2010) Antalya’da ekoturizm alanında faaliyet gösteren seyahat acenteleri üzerinde yapmış oldukları bir çalışmada Antalya ve çevresinde sıklıkla gerçekleştirilen ekoturizm faaliyetleri şunlardır: (1) Doğa yürüyüşleri (2) Kuş gözlemciliği (3) Bitki gözlemciliği (4) Yaban hayatı gözleme (5) Fotoğrafçılık

Son yıllarda ortaya çıkan yeni turizm eğilimleri ve değişen tatil anlayışı ile birlikte gündeme gelen yeni kavramlardan biri de turizm rotalarıdır. Turizm rotaları son 20 yılda uluslararası pazarlarda büyük önem kazanmıştır.

2.2. Turizm Rotaları

“Turizm Rotaları” bir ana tema kapsamında birbirinden farklı bir dizi çekiciliği bir araya getiren ve ziyaretçilerin bir yerden başka bir yere seyahat etmesi nedeniyle bölgesel turizmi harekete geçiren bir seyahat çeşididir (Lourens, 2007: 475).

Silbergh (1994)’e göre turizm rotaları, ziyaretçilerin eğitsel tecrübelerini arttıran, doğal ve kültürel çekiciliklerin bulunduğu bir bölgeye yönelik olarak yapılan ve ziyaretçilerin yürüyerek, motorlu araç ya da at sırtında gerçekleştirdikleri bir turizm biçimidir. Seyahatler genellikle bireysel olarak gerçekleşmekte ancak organize turlarla yapılan seyahatlere de rastlanmaktadır. Rotalar, mesafe ve kapsadığı alan açısından farklılık göstermekte olup, yerel, bölgesel ve uluslararası olabilir (Meyer, 2004).

Rogerson (2007), rotaları tematik ya da ürüne dayalı olarak iki başlık altında incelemektedir. Satışları arttırmak amacıyla ürüne dayalı olarak geliştirilen rotalar, Kanada Waterloo-Wellington Bira Rotası, Niagara Şarap Rotası, Avusturya

Bregenzerwald Peynir Rotası gibi yiyecek-içecek rotalarıdır. Bir bölgenin imajının tematik açıdan pazarlanması için kullanılan rotalar ise, şarap, doğa, kültür, gastronomi, el sanatları, din, vb. bir tema üzerine seçilir. Tematik rotaların en bilinenlerinden birisi Avusturya'daki Mozart Rotası'dır (Preston-Whyte, 2000; Bruwer, 2003; Lourens, 2007).

Almanya'da yapılan bir araştırma, Almanya'da motorlu araçlarla seyahat edilen yaklaşık 150 rota olduğunu ve bunların % 34'ünün doğal güzelliklerle, % 46'sının tarihle ve % 17'sinin yiyecek içeceklerle ilgili (gastronomi) rotalar olduğunu ortaya koymaktadır (Meyer, 2004: 20).

İngiltere'de ise Lune Nehri Millennium Rotası, Hawes 2000 Mozaik Rotası, Hristiyan Kilisesi Millennium Rotası, Heykel Rotası, Kent Denizcilik Rotası v.b. gibi yaklaşık 1000 turizm rotası kullanılmaktadır (Hayes ve MacLeod, 2008: 59).

Kültüre dayalı turizm rotalarının yaygın olduğu Avrupa kıtasında 20 kültür rotası bulunmaktadır (Lourens, 2007: 477). Bu rotalardan bazıları şunlardır: Santiago de Compostela Kültür ve Hac Rotası, İpek Yolu Rotası, Barok Rotası, Mozart Rotası, Viking Rotası, Ortaçağ Kentleri Rotası, Endülüs Mirası Rotası, Çingene Rotası, Yahudi Mirası Rotası v.b. (Meyer, 2004: 6).

Ülkemizde de Saint Paul Yolu, Likya Yolu gibi tarihi ve kültürel rotalar kullanılmaktadır. Bu iki önemli yaklaşık 500'er kilometrelik dağ yürüyüşü rotasından St. Paul yolu 2004'te, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından da onaylanan Likya Yolu ise 1999'da açılmıştır. Benzer şekilde Batı Karadeniz bölümünde Kastamonu Valiliği tarafından 2008 yılında açılan 135 km'lik İstiklal Yolu, Karabük Valiliği tarafından 2009 yılında açılan Yenice Trekking (Dağ yürüyüşü) Rotaları, 2010 yılında işaretlenen Eskipazar Trekking Rotaları ve 2011 yılında açılan Safranbolu Trekking Rotaları ile 2012 yılında açılan Düzce Doğa Yürüyüş Parkurları bulunmaktadır.

Günümüzde özellikle Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde, Amerika, Avustralya, Kanada gibi gelişmiş ülkelerde ve Güney Afrika gibi gelişmekte olan ülkelerde turizm amaçlı olarak belirlenen yüzlerce kırsal rota bulunmaktadır. Kırsal alanlara yönelik olarak belirlenen ilk rota, 1925'te geliştirilen ve Amerika'nın yerel el sanatlarını izleme imkânı sunan Appalaş (Dağları) Rotası'dır (Hayes ve MacLeod, 2008: 58).

Kırsal ve tarihi rotalar dünyanın pek çok yerinde kırsal turizmi canlandırmak amacıyla kullanılmaktadır (Telfer, 2001; Meyer-Cech, 2003, 2005). Örneğin; İspanya'daki Camino de Santiago, Avustralya Queensland eyaletinde beş farklı rotadan oluşan Queensland Kültürel Miras Yolu, İngiltere'deki Hadrian Duvarı ve Güney Afrika'daki Midlands Meander rotaları sağladığı yerel ekonomik gelişme açısından önemli turizm rotaları arasındadır.

Meyer (2004)'a göre rotalar, önemli turistik kaynaklara sahip olan az gelişmiş bölgelerin ekonomik kalkınması için iyi bir fırsattır. Rotalar, kırsal alanlarda çok az ziyaret edilen yerlerin pazarlanmasına, popüler alanlardaki yoğunluğun azalmasına ve bir bölgedeki tarihi değerlerin veya diğer tematik çekiciliklerin farkına varılmasına ve

turistik amaçlı olarak değerlendirilmesine yardımcı olmaktadır (Strauss ve Lord, 2001; Telfer, 2001; Olsen, 2003; Sivjis, 2003; Lourens, 2007).

Turizm rotalarının temel amacı, bölgede ziyaretçilerin vakit geçirmesi ve harcama yapması için her biri tek başına yeterince çekici olmayan turistik değer ve aktiviteleri birbirine bağlamaktır. Böylece sinerjik etki kullanılarak daha güçlü bir turistik çekicilik yaratılabilir, küçük turizm merkezleri kolektif bir şekilde bir turistik destinasyon olarak konumlandırılabilir ve turizmden elde edilen gelirler bölge ekonomisinde yaygın bir etki yaratır. Turizm rotalarının yararları şunlardır (Goodey, 1997; Meyer, 2004; Lourens, 2007):

- Turizm rotaları bir rota üzerindeki/bir bölgedeki çok çeşitli aktiviteleri ve turistik çekicilikleri bir araya getirir.
- Tek başına önemli bir çekicilik ifade etmeyen ve yetersiz kaynakları nedeniyle pazarlama çalışmaları yapamayan küçük kasaba ve köylerin pazarlanmasına katkıda bulunur.
- Bölgedeki girişimcilerin yan ürün ve hizmetler geliştirmelerini teşvik eder.
- Bölgedeki kalış süresini uzatır, turist harcamalarını arttırır. Rotaların gelişmesi ile turistik aktiviteler de artmakta, restoranlarda ve çeşitli ürünler satan perakendeci dükkânlarda mola veren turistler alışveriş yapmaktadırlar.
- Turizm ürününün sürdürülebilirliğini sağlar.
- Turizm bölgesinin bir kimlik kazanmasına ve imaj yaratılmasına yardımcı olur.
- Destinasyonların çekiciliğini arttırır.
- Az bilinen çekiciliklerin turistler tarafından tanınmasını ve turizm ürünü olarak kullanılmasını sağlar.
- Kırsal alanlarda ekonomik, sosyal ve kültürel yönden bölge halkının gelişmesine ve yaşam kalitesinin artmasına katkı sağlar.
- Bölgede doğrudan ve dolaylı istihdam artışı yaratır.

Kuzey İngiltere’de bulunan 80 mil uzunluğundaki Hadrian Duvarı rotası Roma İmparatorluğu döneminden kalma duvarlar ile diğer arkeolojik kalıntıları içermekte olup açıldığı 2003 yazında 3,5 milyon Sterlin gelir getirmiş ve 776 bin ziyaretçi çekmiştir. Bölgedeki küçük ve orta ölçekli 750 turistik işletme 6.000 kişiye doğrudan istihdam sağlamaktadır (Lourens, 2007: 56).

Güney Afrika’da da bugün rota turizmi oldukça gelişmiştir. Birçok küçük Güney Afrika kasabası için rota turizmi ekonomik gelişmenin önemli bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Afrika’nın en iddialı ve ilginç turizm rotası bir sivil toplum örgütü olan OAF (Open Africa Foundation)’nın çabalarıyla 1993 yılında oluşturulan,

Capetown'dan Kahire'ye kadar uzanan ve Afrika'nın en görkemli turistik çekiciklerini (doğal ve kültürel), 60 farklı turizm rotası ile birbirine bağlayan Afrika Rüyası Projesi'dir. 32.952 km uzunluğundaki rota 6 ülkeyi kapsamaktadır. 200 köy ve kasabayı içeren bu rota kapsamında faaliyet gösteren 1.671 turizm işletmesi 13.248 kişiye tam zamanlı ve 5.602 kişiye yarı zamanlı istihdam sağlamaktadır (Visser, 2004; Meyer, 2004; Lourens, 2007). Uzunluğu 140 km'yi bulan ve ziyaretçilere sanat ürünleri, el sanatları ve tarım ürünleri ile kırsal alanda çok çeşitli çekicilikler sunan Midlands Meander Rotası 2500 kişiye istihdam yaratmakta ve bölgede yıllık 200 milyon Rand (27 milyon Dolar) gelir elde edilmektedir (Lourens, 2007: 83).

Rota kavramı ile ekoturizmi birleştiren ekoturizm rotaları 1970'lerden beri özellikle gelişmiş ülkelerde gerçekleştirilen turizm aktiviteleridir. Örneğin; Kanada Hükümeti ilk kez 1976 yılında Trans-Kanada Karayolu çevresinde ve karayolu boyunca yer alan farklı ekolojik zonlarda "ekotur" uygulamaları gerçekleştirmiştir. Ekoturizm kavramı kapsamında yer alan sürdürülebilirlik, düşük etki, kırsal kalkınma ve felsefik yaklaşımların olmadığı bir dönemde Kanada hükümeti tarafından Eko-zon kavramının ortaya atılması ve ekoturların gerçekleştirilmesi oldukça dikkat çekicidir. Amacı, ülkeyi karayolu ile seyahat eden kişilere peyzajın güzelliklerini sunmak olan ekoturlar, Kanada Ormanlık Hizmetleri Dairesi tarafından güzergâhtaki kültürel ve doğal güzellikler belirlenerek hazırlanmıştır. Karayolu güzergâhu boyunca peyzaj ekozonlara ayrılmış, her bir zonun içerdiği ilgi çekici özellikler kodlanarak haritalar hazırlanmış ve ilgi çekici noktalar arasındaki mesafeler km olarak belirtilmiştir (Lascurain, 1996).

III. MATERYAL ve YÖNTEM

Karadeniz Bölgesi, adını Türkiye'nin kuzeyinde yer alan Karadeniz'den almış olup, batı, orta ve doğu olmak üzere üç bölümden meydana gelmektedir. Araştırmaya konu olan yer Karadeniz Bölgesi'nin Batı Bölümü'dür. Çalışmanın temel veri kaynağı, Batı Karadeniz Bölümü'nde ekoturizm kaynaklarının belirlenmesi ve muhtemel ekoturizm etkinliklerinin saptanması amacıyla 2004-2009 yılları arasında TÜBİTAK destekli olarak yürütülen "Batı Karadeniz Bölümü Ekoturizm Kaynaklarının Belirlenmesi" konulu projenin çıktılarıdır. İçerisinde Bolu, Düzce, Bartın, Karabük, Kastamonu, Zonguldak ve Sinop illerinin bulunduğu ve yaklaşık 40.000 km²'lik bir yer kaplayan araştırma alanında yapılan saha araştırması sonucunda ekoturizm amaçlı olarak kullanılacak 370 doğal kaynak (mağara, yayla, şelale, göl, kanyon, doğal peyzaj, anıt ağaç, endemik bitki çeşitleri vb.) belirlenmiştir.

Bu çalışmada, anılan projeden elde edilen verilerin kaynak değerlerinin belirlenebilmesi ve nitelikli ekoturizm kaynaklarından oluşan bir ekoturizm rotası çıkarılabilmesi için Boyd ve Butler (1996)'ın ECOS (Ecotourism Opportunity Spectrum - Ekoturizm Fırsat Spektrumu) Metodu temel alınarak uzman görüşlerine ve değerlendirmelerine başvurulmuştur. Ancak çalışmanın özelliğine uygun olarak ECOS Metodunda çeşitli değişiklikler ve uyarlamalar yapılmıştır. ECOS Metodunda ekoturizm varlıklarının kaynak değerlerinin belirlenmesi için (1) Ulaşılabilirlik, (2)

Ekoturizmin diğer kaynaklarla ilişkisi, (3) Bölgesel çekicilikler, (4) Turistik altyapı, (5) Ekoturistlerin yetenek ve bilgileri, (6) Sosyal etkileşim düzeyi, (7) Ziyaretçilerin ekoturizm kaynağı üzerindeki etkisi ve bu etkinin kontrol edilmesi, (8) Alanın uzun dönemli olarak korunması için geliştirilen yönetim tarzı gibi değişkenlerden oluşan 8 temel kriter kullanılmasına rağmen, Açıksöz, Görmüş ve Kradeniz (2010)'in Küre Dağları'nın Ekoturizm Potansiyeli'nin Belirlenmesi çalışmalarından da yararlanılarak bu araştırmada 6 temel kriter dikkate alınmıştır. Bu çalışmada ekoturizm kaynaklarının kaynak değerlerinin belirlenmesi amacıyla (1) ekoturizm kaynağına ulaşılabilirlik, (2) kaynağın fiziksel çekiciliği, (3) altyapı imkanları, (4) üstyapı imkanları, (5) sosyo-kültürel yapı ve (6) ekonomik yapı olmak üzere 6 temel faktör ve 27 alt kriter belirlenmiştir. Bu kriterler ve değerlendirilmede kullanılan alt kriterler Tablo 2'de verilmektedir:

Tablo 2: Ekoturizm Kaynak Değerlemede Kullanılan Kriterler (Boyd ve Butler'in, ECOS Metodundan uyarlanmıştır)

Ulaşılabilirlik	A. Ekoturizm bölgesine ulaşılabilirlik (ulaşım araçlarının varlığı) - Havayolu ulaşımı - Karayolu ulaşımı - Denizyolu ulaşımı - Demiryolu ulaşımı
	B. Ekoturizm kaynağına ulaşılabilirlik - Kaynağa ulaşımı sağlayacak stabilize yolların, orman yollarının, patikaların bulunması - Atla ulaşım - Deniz araçları ile ulaşım
	C. Alanla ilgili bilgilere ulaşılabilirlik - Broşürler, internet kaynakları v.b.
Kaynağın Fiziksel Çekiciliği	Flora yapısı (zengin, az bulunur bitki çeşitliliği, anıt ağaçlar, çiçekler, diğer bitkiler)
	Fauna yapısı (hayvan çeşitliliği ve zenginliği; kuşlar, kelebekler, sürüngenler)
	Orman değerleri
	Bozulmamış olması
	Peyzaj
	Alana yakın başka ekoturizm kaynaklarının varlığı
	Alanda rekreatif faaliyetlerin bulunması
Altyapı İmkânları	Alanda içilebilir su, elektrik, tuvalet, iletişim araçları bulunması
Üstyapı İmkânları	Yıldızlı oteller
	Küçük konaklama tesisleri, pansiyonlar
	Kamplar
	Yiyecek-içecek tesisleri
	Alana yakın sağlık birimleri bulunması (hastane, sağlık ocağı)
	Tur düzenleyen yerel acentaların bulunması
Sosyo-kültürel Yapı	Bölgede yaşayan halkın ekoturizm bilincine sahip olması
	Eğitim seviyesinin yüksek olması
	Halkın bölgeye gelen turistlere karşı olan davranışları (pozitif, negatif)
	İnsan kaynakları (istihdam edilecek turizm personeli, rehber v.b)
Ekonomik Yapı	Turistlerin alana olan ekonomik katkıları

4= Çok yüksek, 3= Yüksek, 2= Orta, 1= Düşük

Çalışmada bölgede bulunan 171 ekoturizm kaynağı (Bolu ilinde 42, Düzce'de 15, Zonguldak'ta 15, Bartın ilinde 10, Karabük'te 21, Kastamonu'da 48, Sinop'ta 20 kaynak) listelenmiş, yukarıdaki tabloda belirtilen 6 temel kriter ve 27 alt faktörden oluşan bir soru anketi oluşturulmuş ve soru anketi her il için seçilen 5 uzman grubuna posta ve e-mail yolu ile gönderilmiştir. Uzman grubu kapsamında seçilen kişiler, turizm endüstrisi ile yakından ilgisi olan farklı meslek gruplarından kişilerdir. Bu kapsamda her il için seçilen uzman grubunda iki tane akademisyen yer almaktadır. Uzman grubu, bölgede bulunan Sinop Üniversitesi, Kastamonu Üniversitesi, Karabük Üniversitesi, Bartın Üniversitesi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Düzce Üniversitesi turizm ve otel işletmeciliği bölümü/programı ile bu üniversitelerin coğrafya, orman mühendisliği bölümlerinde görev yapan öğretim

elemanlarından oluşturulmuştur. Uzman grubunu oluşturan diğer kişiler ise adı geçen illerin il kültür ve turizm müdürleri, illerde faaliyet gösteren seyahat acentesi yönetici ya da sahipleri ile bölgede turizm ile yakın ilgisi olan Orman müdürlüklerinde ya da Milli Parklara bağlı birimlerde görev yapan kişilerdir.

Uzman grubundan soru anketinde listelenen ekoturizm kaynaklarına 1'den 4'e kadar puan verilmesi istenmiştir. 1 en düşük puanı, 4 ise en yüksek puanı temsil etmektedir. Ankette yer alan kaynakların değerlendirilmesi her ildeki uzman grubunca öncelikle bireysel olarak gerçekleştirilmiş, sonrasında ise her ildeki uzman grubu bir araya gelmiş ve kaynak değeri üzerinde görüş birliğine vararak bir değerlendirme yapmışlardır.

Tablo 4, bölgede bulunan ekoturizm kaynaklarının uzman değerlendirilmesi sonucunda aldıkları ortalama puanları göstermektedir. Ekoturizm rotasının oluşturulmasında tabloda bulunan en yüksek puanlı kaynaklar dikkate alınmış düşük puanlı kaynaklar değerlendirmeye alınmamıştır. Bu değerlendirme sonucunda kaynak değeri en yüksek olan ekoturizm varlıklarından oluşan iki rota çizilmiştir. Bu rota üzerindeki ekoturizm kaynakları tümüyle ilgili ildeki uzmanların görüşlerini yansıtmaktadır. Rota çizilirken bölgedeki karayolları, il, ilçe, köy yolları ile haritalarda gözükmeyen yayla yolları ve orman içi yollar dikkate alınarak yol güzergâhı belirlenmiştir. Ekoturizm Rotası, AutoCAD 2007 (Bilgisayar Destekli Çizim) programı kullanılarak çizilmiştir.

IV. BATI KARADENİZ BÖLÜMÜ EKOTURİZM ROTASI

4.1. Batı Karadeniz Bölümü Ekoturizm Potansiyeli

Bölgesel eşitsizliğin yapısal bir sorun olduğu Türkiye'de, turizm endüstrisinin gelişmesi ekonomik sorunların aşılmasında çok önemli bir araçtır. Doğa turizmi, kültür turizmi, özellikle de ekoturizm açısından önemli bir potansiyeli olan oldukça bakir ve keşfedilmemiş, yerel kültürlerin halen korunduğu bir alan olan Batı Karadeniz Bölümü'nde turizm endüstrisinin gelişmesiyle birlikte ekonomik kalkınma sağlanabilir. Bu potansiyel iyi değerlendirilebildiği, sürdürülebilirlik ilkelerine bağlı kalınarak ekoturizm amaçlı olarak kullanıldığı takdirde bölümün sosyo-ekonomik gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Bölgedeki kırsal alanlar ekoturizm açısından eşsiz bir doğal çevreye, kültürel, arkeolojik değerlere; iyi bir mutfağa; küçük ölçekli, nispeten doğal peyzaj ile uyumlu, uygun fiyatlı konaklama imkânlarına, güzel bir iklime; çok çeşitli otantik el sanatları ve hediyelik eşya seçeneklerine sahiptir. Bunun yanı sıra, ziyaretçilere misafirperver davranışlar eşliğinde çok farklı bir seyahat deneyimi sunmaktadır. Bölgede bulunan yatak kapasitesi Tablo 3'te verilmektedir. Bölgedeki konaklama üniteleri çok katlı, bol yıldızlı ve büyük ölçekli olmayan konaklama tesislerinden oluşmakta olup özellikle kent merkezlerinde konumlanmışlardır. Ağırlıklı olarak aile işletmesi türündeki

tesislerdir. Özellikle ilçelerde (Örneğin; Safranbolu) bulunan tesislerin önemli bir kısmı küçük ölçekli aile işletmeleridir.

Tablo 3: Batı Karadeniz Bölümü Yatak Kapasitesi

İLLER	TESİSİN SINIFI			
	Turizm İşletme Belgeli		Belediye Belgeli	
	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
Karabük	446	1070	704	1806
Bartın	269	578	1006	2504
Zonguldak	858	1682	589	1195
Bolu	1679	3550	1577	3798
Düzce	396	698	985	2354
Kastamonu	501	1188	1210	2878
Sinop	353	798	972	2225
TOPLAM	4502	9564	7043	16760

Kaynak: Düzce, Bolu, Zonguldak, Bartın, Karabük, Kastamonu, Sinop illeri Kültür ve Turizm Müdürlüğü verileri.

Batı Karadeniz coğrafyası oldukça zengin doğası ile doğa sporlarının hemen hemen tümüne açıktır. Ekoturizm açısından önem taşıyan ve bu çalışma kapsamında ele alınan turizm kaynakları şunlardır (Türker ve Çetinkaya, 2009):

Büyük Melen Çayı (Düzce): Batı Karadeniz'in önemli akarsularından biri olan Melen Çayı, Efteni Gölü'nden doğup Karadeniz'e dökülür. Cumayeri ilçesi sınırlarından geçen bölümünde rafting yapılabilmektedir. Dokuz Değirmen köyünden başlayan toplam 12 km uzunluğundaki rafting parkuru, Beyler köyünde son bulmaktadır. 3. derecede zorluk derecesine sahip olan parkurda Şubat ve Haziran ayları rafting için en uygun aylardır.

Sarıkaya Mağarası (Yığılca-Düzce): Yığılca ilçesinin 5 km güneybatısındaki Sarıkaya Köyü'nün kuzeydoğusunda küçük bir uvanın kenarında bulunmaktadır. Batı Karadeniz'in en büyük mağarasıdır. Yarı yatay eğimli gelişmiş, düden konumlu, yarı-aktif fosil mağaranın toplam uzunluğu 717 metredir. İçerisinde bulunan damla taşları, şelale ve gölleri önemli kaynak değerleridir. Mağaraya profesyonel ekipman ve malzeme ile giriş yapılabilmektedir. Ayrıca mağaranın bulunduğu bölge yamaç paraşütü açısından da uygun koşullar içermektedir.

Efteni Gölü (Gölyaka-Düzce): Düzce merkeze 25 km uzaklıkta yer alan Efteni Gölü 814 hektarlık bir alana sahiptir. Efteni Gölü ve çevresi sahip olduğu zengin bitki örtüsü ve su kaynakları nedeniyle hayvan yaşamı için uygun bir ortam yaratmaktadır. Koruma sahası içerisinde sazlık alanlar, açık su yüzeyleri, bataklıklar ve çamur düzlükleri gibi farklı ekolojik nitelikteki habitatlar başta su kuşları olmak üzere değişik

türden çok zengin bir hayvan hayatının barınmasını sağlamaktadır. Efteni Gölü ve çevresinde en önemli fauna elemanlarını su kuşları oluşturmaktadır. Göl ve civarında yaklaşık 35'i kalıcı olmak üzere 171 tür kuş gözlenebilmektedir. Kuzeybatı – güney rotasındaki (Trakya – Boğaziçi – İç Anadolu – Güney Anadolu) göç yolu üzerinde bulunan alan Türkiye’de ender görülen ya da nesli tükenmekte olan kuş türlerini barındırmaktadır. Kuşların göç yolları üzerinde önemli bir konaklama ve beslenme sahası olan alan özellikle kışları Avrupa’da yaşayan ancak daha güneye inemeyen bazı göçmen kuşların kışlama ve bazı kuş türlerinin kuluçka alanıdır. Bu nedenle göç mevsimlerinde değişik türden çok sayıda kuş gözlemlenebilmektedir. Alanda nesli azalan ya da Türkiye’de az görülen Toy, Mezgeldek, Turna, Bozkaz, Sibiry Kazı gibi kuşlara rastlanabilmektedir. Efteni Gölü kuş türlerinin yanı sıra bünyesinde ender bitki türleri barındırmaktadır. Efteni Gölü Yaban Hayatı Koruma Alanı’nın güneyindeki dağlık arazide 5 farklı bitki kuşağına rastlanmaktadır. Göl çevresinde yürüyüş, bitki ve kuş gözlemciliği ve foto safari alanda yapılabilecek turizm aktiviteleridir.

Batı Karadeniz yaylaları açısından zengin olup önemli yayla turizmi potansiyeline sahiptir. Batı Karadeniz yaylaları özgün doğal yapılarının yanı sıra kültürel kimlikleriyle de oldukça cazip turizm potansiyeli oluşturmaktadır. Bölümde birçok yaylada giderek azalsa da yaylacılık faaliyetleri geleneksel biçimde halen devam etmektedir. Batı Karadeniz Bölümü’nde ekoturizm değeri bulunan yaylalar şunlardır: Odayeri Yaylası [(Düzce)(Endemik bitki türleri bulunmaktadır örneğin; Şalba-*Phlomis russeliana*)], Topuk Yaylası (Kaynaşlı /Düzce), Aladağ yaylaları (Bolu), Tembel Yaylası (Kıbrıscık/Bolu), Gümeli Yaylası (Alaplı/Zonguldak), Uluyayla (Ulus/Bartın), Araç Yaylaları [(Kastamonu) (Fındıklı Yaylası, Munay Yaylası, Gölcük Yaylası)], Atsöku Yaylası (Türkeli/Sinop).

Odayeri Yaylası (Düzce): Düzce merkeze 28 km mesafede bulunan 1200 metre yükseklikteki Odayeri Yaylası, Düzce’nin en ünlü yaylalarından biridir.

Topuk Yaylası (Kaynaşlı-Düzce): Kaynaşlı’ya 20 km mesafede bulunan ortalama 1300 metre rakımlı bir yayladır.

Odayeri ve Topuk yaylalarında trekking, kampçılık, bisiklet binme, bitki gözlemciliği, at binme ve foto safari yapılabilir.

Samandere Şelalesi (Düzce): Düzce’nin güneydoğusunda Samandere Köyü sınırları içinde 750 m. Rakımda yer almaktadır. Çavlan, çağlayan ve cadı kazanı gibi ilginç jeolojik özelliklere ve yer yer anıt ağaçların hâkim olduğu zengin ve bakir bitki örtüsüne sahiptir. Alanda bulunan ve koruma altına alınan 800 yaşındaki porsuk ağacı 15 m boyunda, 110 cm çapındadır. Bu özellikleri nedeniyle şelale ve çevresi Orman Bakanlığınca “Tabiat Anıtı” olarak ilan edilmiştir. Sadece profesyonel dağcılarının girebileceği oldukça sarp bir alanda bulunan Samandere Şelalesi şelalenin bulunduğu

500 metrelik dere boyunca üç şelale ile “cadı kazanı” adı verilen bir bölümden oluşmaktadır.

Yedigöller Milli Parkı (Bolu-Zonguldak): Bolu’nun kuzeyinde, Düzce’nin doğusunda ve Zonguldak ilinin güneyinde yer alan 2.019 ha’lık alan, 1965 yılında Milli Park olarak ilan edilmiştir. Batı Karadeniz’in oldukça engebeli bir yöresinde bulunan ve Sazlıgöl, İncegöl, Nazlıgöl, Küçükgöl, Deringöl, Büyükgöl ve Seringöl gibi yedi heyelan gölünden oluşan Park, zengin bitki örtüsü ve bu değerlerin yarattığı rekreasyonel kullanım potansiyeli nedeniyle önemli kaynak değerine sahip olup alanda günlük yürüyüşler, trekking, bitki ve kuş gözlemciliği, kampçılık gibi turistik aktiviteler yapılabilir. Yedigöller Milli Parkı yıllık ortalama 30.000 kişi tarafından ziyaret edilmektedir (Yerli, Aşıkkutlu ve Demir, 2012).

Aladağ Yaylaları (Bolu): Bolu’nun 25 km güneyindeki dağ yamaçları üzerinde ortalama 1550 metre yükseklikte yer alan yaylalarda trekking, kampçılık, at binme, bisiklet binme, botanik turizmi ile yaylada 1350 m rakımda bulunan Aladağ Göleti’nde su sporları, kuş gözlemciliği ve olta balıkçılığı gibi aktiviteler yapılabilir. Alanda ayrıca Orman İşletme Müdürlüğü’ne bağlı tesisler ile Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü’ne bağlı Aladağ İzcilik Kampı da bulunmaktadır.

Sarıyer Yaylası (Mudurnu-Bolu): Abant yöresinde 1450 metre rakımda bulunan Sarıyer yaylası, Bolu ilinde uygun hava akımına sahip olan ve yamaç paraşütü yapılabilecek tek alan olup bunun yanısıra, alanda dağ bisikletçiliği, at binme, hiking gibi pek çok turistik aktivite yapılabilir.

Tembel Yaylası (Kıbrıscık-Bolu): Ortalama 2000 metre rakımda Köroğlu Dağları’nın kuzey eteklerinde yer alan Tembel Yaylası, halen devam eden yaylacılık geleneği, bozulmamış yayla kültürü, yayla evleri, temiz havası ve bol su kaynakları ile önemli kaynak değerine sahip olup trekking, foto safari, bitki gözlemciliği, kampçılık yapılabilecek turistik potansiyele sahiptir.

Abant Gölü Tabiat Parkı (Bolu): Bolu’nun 34 km güneybatısında Avrupa - Sibirya fitocoğrafik bölgesinde, Abant Dağları üzerinde yer alan yaklaşık 150 hektar göl yüzeyi, 570 hektar ormanlık alan ve 430 hektar açık alan olmak üzere toplam 1150 hektar büyüklüğünde bir alandır. 1328 metre rakımda bulunan göl tektonik kökenlidir. Abant Gölü ve yakın çevresi zengin bir bitki örtüsüne ve floristik özelliğe sahip olup Çam, Gökmar, Meşe, Gürgen, Kayın Ağaçları ve birçok ağaççık, odunsu bitkiler, tıbbi bitki ve çiçeklerle kaplıdır. Alanda 84 familyaya ait 332 cins, 660 tür, 147 alt tür ve 69 varyete olmak üzere toplam 672 takson tespit edilmiştir. Abant Gölü, Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından potansiyel Ramsar (Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanların Korunması Sözleşmesi) alanı kapsamına alınmıştır. Gölde bulunan meşhur Abant Alabalığı *Salmo trutta abanticus* olarak literatüre geçmiştir ve Abant için endemiktir.

Zengin kaynak değeri alanda foto safari, yürüyüş, bitki ve kuş gözlemciliği, olta balıkçılığı gibi turistik aktivitelerin yapılmasına imkân sağlamaktadır.

Köroğlu Dağları (Bolu): Türkiye'nin sayılı kayak merkezlerinden biri olan 2.200 metre rakımdaki Kartalkaya kayak merkezinin de bulunduğu Köroğlu Dağları, eteklerinde bulunan yaylaları, zengin bitki örtüsü, su kaynakları ve şelaleleri nedeniyle önemli ekoturizm potansiyeline sahip alanlardan biridir. Adını Batı Karadeniz bölgesinin en yüksek tepesi olan 2.399 metre rakımlı Köroğlu Tepesinden alır. Bölgenin kış sporları açısından ekoturizm kaynak değerleri yüksek olup alanda foto safari, kampçılık faaliyetleri, bitki gözlemciliği, trekking, dağ bisikletçiliği yapılabilir

Uludere Vadisi (Kıbrısık-Bolu): Kıbrısık'ın güneyinde doğudan batıya uzanan 30 km uzunluğundaki Uludere Vadisi kanyon görünümünde bir akarsu yatağıdır. Seben ilçesine kadar ulaşan Uludere Vadisi başlangıcında Cuma Deresi, orta bölümde Şaduman Deresi ve son bölümde Uludere adını alır. Volkanik kayalardan oluşmuş dere boyunca kayalıklara ve peri bacası görünümlü oluşumlara rastlanır. Ayrıca; vadiye kayalara oyulmuş kaya sığınakları (M.S. 7. – 9. yüzyıllar arasında Arap – Bizans mücadeleleri sırasında koruma amaçlı yapıldığı tahmin edilmektedir) ile Bizans dönemine ait kaya manastırları olduğu tahmin edilen mağaralar bulunmaktadır. Çeltik tarlaları vadiye ayrı bir güzellik katmakta olup vadi, foto safari ve trekking gibi turistik aktiviteler açısından önemli potansiyele sahiptir.

Şirinyazı Göleti (Mengen-Bolu): Mengen ilçesi Pazarköy beldesi sınırları içinde belde merkezine 10 km mesafede Bürnük Köyü yakınlarında bulunan Şirinyazı Göleti, 1990'lı yıllarda Bolu Orman Bölge Müdürlüğü tarafından yaptırılmıştır. 980 m rakımda yer alan gölet ve çevresi oldukça ilgi çekici peyzaj değerlerine sahiptir. Dünyanın yüz sıcak noktasından biri olan Yenice ormanlarının güneyinde yer alan gölet ve çevresi, bitki ve kuş gözlemciliği, trekking, kampçılık gibi turistik aktiviteler için önemli potansiyele sahiptir.

Gümeli ve Bacaklı Yaylaları (Alaplı-Zonguldak): Gümeli Beldesi sınırları içinde kalan ve ilin en yüksek tepesi olan Bacaklı Yaylası 1637 metre rakımda, eteğindeki Gümeli (Bölüklü Yaylası) ise 1.000 m rakımda yer almaktadır. Gümeli Yaylası zengin bitki örtüsü, yayla evleri ve yaşayan yaylacılık geleneği ile yayla turizmi açısından değerlendirilebilecek doğal güzelliklerden biridir. Türkiye'nin en yaşlı ağaçlarını (1.000 ve 1.600 yaşlarında) bünyesinde barındırması, bölgede çok sayıda yaşlı ağacın var olması, biyoçeşitlilik açısından çok zengin flora ve faunaya sahip olması, bölgede ender bulunan yaşlı porsuk ormanının (*Taxus baccata L.*) bulunması ve bölgede bulunan porsuk ağacı türü neslinin yok olma tehlikesi sınırında bulunması sebebiyle Gümeli Bölgesi'nin 255 hektarlık kısmı (yaylalar hariç) 2008 yılı itibarıyla 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamında koruma statüsüne alınmış ve Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından "Gümeli Tabiat Anıtı" olarak tescil edilmiştir. Yaylalarda trekking, foto safari, bitki gözlemciliği, dağ bisikletçiliği ve kampçılık yapılabilir.

Madencioğlu Şelalesi (Devrek-Zonguldak): Devrek İlçesi Özbağı Beldesinde bulunan ve 1010 metre rakımdan doğan Gerze Dere (Kurudere) üzerinde yer alan Şelaleler, Özbağı'ya 5 km mesafedir. Alanda foto safari, trekking ve olta balıkçılığı yapılabilecek önemli turistik aktivitelerdir.

Kızılelma Mağarası (Zonguldak): Kollarıyla birlikte 6.600 metre uzunluğundaki Kızılelma Mağarası Türkiye'nin en uzun mağaralarından biridir. Oluşum yönünden son derece zengin olan Kızılelma Mağarası, sarkıtları, dikitleri, sütunları, gölleri ve akarsuları ile görsel açıdan son derece zengin bir mağaradır.

Dirgine Çayı (Devrek-Zonguldak): Zonguldak Devrek'teki Dirgine Çayı (Köprübaşı-Yazıcık arası) rafting, kano ve nehir kayağı için oldukça elverişlidir. Bölgede yaklaşık 15 km'lik bir rafting parkuru bulunmaktadır. Rafting parkurunun zorluk derecesi 3 olup rafting için en uygun aylar Mart, Nisan ve Mayıs aylarıdır. 2007 yılından bu yana Zonguldak Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü ve Rafting Zonguldak İl Temsilciliği tarafından rafting aktiviteleri düzenlenmektedir.

Filyos Havzası: Filyos çayı koridoru üzerinde bulunan Filyos Beldesi-Sazköy Mevkii ile Filyos Çayı Havzası özellikle kışın ve kuşların göç mevsiminde kuş gözlemciliği açısından önemlidir. Zonguldak ilinde 280 kuş türünün yayılıŐ gösterdiği veya hayatlarının belirli bir kısmını burada geçirdikleri belirlenmiştir. Zonguldak ili bu kuş çeşitliliği ile Türkiye'deki iller sıralamasında ilk 10'da yer almaktadır (Türker, 2012).

Küre Dağları Milli Parkı (Bartın-Kastamonu): WWF'nin doğa koruma açısından küresel düzeyde öncelikli Ekolojik Bölgelerden biri (Küresel 200 Ekolojik Bölge) olan "Kuzey Anadolu ve Kafkasya Ilıman Kuşak Ormanları" içinde yer almaktadır. KDMP, 1998 yılında WWF tarafından Avrupa ormanlarının korumada öncelikli 100 sıcak noktasından biri olarak kabul edilmiştir. Alanın biyolojik özellikleri açısından önemli bir saha olması nedeniyle 37.000 ha'lık kısmı, 2000 yılında milli park olarak ilan edilmiştir. Alan, Kastamonu ve Bartın il sınırları içerisinde yer almaktadır (Öztürk, 2003).

Milli park, doğal, kültürel ve estetik kaynak değerleri açısından çok zengin bir bölgedir. Alana eşsiz karstik bir peyzaj özelliğini veren, mesozoik döneme ait Jura-kretase yaşı inaltı kireçtaşlarıdır. Alanda, derin kanyonlar, düdenler, boğazlar, Şelaleler ve çok sayıda mağara bulunmaktadır (Öztürk, 2005: 140-141). En önemli kanyonlar Valla, Çatak, Horma, Aydos ve Cide kanyonlarıdır. Bunların dışında da irili ufaklı kanyonlar bulunmaktadır. Alanda 100'e yakın mağara tespit edilmiŐ olup bu özelliği ile dünyadaki milli parklar içerisinde, envanteri yapılmıŐ en çok mağarayı barındıran ikinci park olarak, ABD'deki "Carsbad Caverns Milli Parkı"ndan sonra gelmektedir (Lise, 2012).

İklim özelliklerinin neden olduğu özel bir flora yapısı mevcuttur. Ulusal ve uluslararası öneme sahip doğal yaşı ve bakir orman örtüsü bulunmaktadır. Güneyde yarı-karasal, Cide'de yani kuzey kısımlarda daha nemli okyanus iklimi tipinde yađıŐ

rejimi görülmesi nedeniyle kuzeyde Avrupa-Sibirya kökenli türlere, kıyı ve kıyıda iç kısımlara doğru Akdeniz kökenli, güneyde İran-Turan kökenli türlere rastlanmaktadır (Öztürk, 2003).

Bölge farklı ekosistemleri barındırmakta olup bunlar şu şekilde sıralanmaktadır: sucul ekosistemler; akarsu ekosistemi, karasal ekosistemler; orman ekosistemleri, çayır ve mera ekosistemleri, maki ekosistemi, kıyı ekosistemi, kayalık alan ve mağara ekosistemleri, tarım ve yabanıl olmayan alan ekosistemleri. Bölge 930 bitki taksonuna ev sahipliği yapmakta olup bunlardan 157 tanesi endemiktir ve 60 tanesinin nesli tehlike altındadır (Lise, 2012).

Milli park içerisinde yaban kedisi (*Felis sylvestris*), susamuru (*Lutra lutra*), bozayı (*Ursus arctos*) ve ulugeyik (*Cervus elaphus*) gibi memeli türleri dahil, Türkiye’de yaşayan 160 memeli türünün 48’ine rastlanmaktadır (Lise, 2012). Ayrıca, soyu tükenmekte olan yarasa, vaşak, tilki, susamuru ve geyik gibi milli park alanında bulunan kuş ve memeliler uluslararası ölçekte koruma altındadır (Vurdu vd., 2004: 282). Bugüne kadar alanda 129 kuş türünün yaşadığı belirlenmiş olup bu türlerden küçük akbaların nesli küresel ölçekte tehlike altındadır. Küre Dağları Milli Parkı’nda 113 omurgasız türünün varlığı belirlenmiştir. Bölgede tespit edilen çiftyaşamlı (amfibi) türü sayısı 10, sürüngen türü sayısı ise 23’tür (Lise, 2012).

KDMP yakın çevresinde geleneksel yaşam biçimi bozulmadan sürdürülmektedir. Milli park içerisinde bulunan doğal ve kültürel kaynak değerlerinin çokluğu nedeniyle alanda yapılabilecek rekreasyonel aktivitelerin çeşitliliği artmaktadır.

2001 yılında; Doğal Hayatı Koruma Vakfı ile Kastamonu Valiliği, Pınarbaşı Kaymakamlığı ve Küre Dağları Milli Park Müdürlüğü ortaklığında Küre Dağları Milli Parkı’nda ekoturizmin geliştirilmesini amaçlayan “Küre Dağları Ekoturizm Projesi” yürütülmüştür. Alan ortalama olarak yılda 20.000 kişi tarafından ziyaret edilmektedir. Milli Park 2012 yılında PAN (*Protected Area Network*) Parks sertifikası almıştır.

Gürdek Kayalığı (Bartın): Gürdek Kayalığı, Arıt ilçesine 7 km uzaklıkta kaya tırmanışı için uygun büyük bir kaya kütesidir. Yüksekliği ortalama 120 metre, 1150 metre rakımda, Arıt-Aydınlar Köyü sınırı içerisinde yaklaşık 2 km uzunluğundadır.

İncivez Mağarası (Amasra-Bartın): İncivez köyü yakınlarında yer alan mağara, Amasra’ya 15 km uzaklıkta olup içerisinde bulunan sarkıt ve diktleri ile görülmeye değerdir.

Tekkeönü (Kurucaşile-Bartın): Geçmiş yaklaşık 400 yıl öncesine dayanan tekne yapımıcılığı ile ünlü bir köydür. Kurucaşile ve çevresinde Osmanlı döneminde Osmanlı donanmasının ihtiyaçlarını karşılamak için savaş gemilerinden, yük gemilerine kadar pek çok gemi inşa edilmiştir. Günümüzde gemi yapımıcılığı

Kurucaşile ilçesinin Kapısuyu ve Tekkeönü köylerindeki tersanelerde sürdürülmektedir.

Aksu Şelalesi (Ulus-Bartın): Ulus ilçesi Kumluca beldesine 18 km uzaklıkta yer alan ve onbir şelaleden oluşan şelaleler dizisi, 1300 metre rakımdan doğan Aksu Çayı üzerinde bulunmaktadır. Alanda trekking ve foto safari gibi turistik aktiviteler yapılabilir.

Çitdere Tabiatı Koruma Alanı (Yenice-Karabük): Şekermeşe ve Dibekyanı mevkiinde yer alan 72.15 ha.lık alan 29.12.1987 tarihinde koruma alanı olarak tescil edilmiştir. Çok çeşitli ağaç türlerinin bir arada bulunduğu eşsiz bir ekosisteme sahip olması, Istranca meşesi (*Quercus hartwissiana*)'nin dünyada eşine ender rastlanan boy ve çaptaki örneklerinin varlığı, aralarında nesli tehlikeye düşmüş veya düşebilir türlerin de yer aldığı eşsiz yaban hayvanlarına sahip olması nedeniyle yüksek kaynak değerine sahiptir (milliparklar.gov.tr, 2011). Alan bitki gözlemciliği açısından büyük turistik potansiyele sahiptir.

Gökpınar Arberatumu (Yenice-Karabük): Yenice Ormanlarının en önemli kısmını oluşturur. Yenice'ye 11 km uzaklıktadır. 1050 metre rakımda bulunan arberatum sahası 4 ha.'lık bir alanı kaplamaktadır. İçinde pek çok ağaç ve ağaçlık barındıran alan, 40'ın üzerinde ağaç türünün bir arada bulunması ve alanda anıt ağaçların varlığı nedeniyle 1991 yılında "açık hava müzesi" olarak tescil edilmiştir. Ayrıca Dünya Ormanlık Örgütü (FAO) ve Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF) tarafından mutlak koruma sahası olarak kabul edilmiştir.

Yenice ormanları kuş gözlemciliği potansiyeli açısından da çok zengindir. Yenice Ormanları farklı kuş türlerine ve onların besin kaynağı olan böceklerle doğal yaşam ortamı sağlamaktadır. Ormanlarda gökçe güvercin, ak sırtlı ağaçkakan, ortanca ağaçkakan, çizgili ötleğen, alaca sinekkapan türleri yoğun olarak bulunmaktadır. Ayrıca çulluk, tahtalı güvercin, alakarga, orman tavuğu, ispinoz, atmaca ve diğer bazı yırtıcı kuş türleri bölgede izlenebilmektedir. Ayrıca çeşitli kelebek türlerinin gözlemlenebildiği Keltepe bölgesi ÖKA olmaya aday bir kelebek gözlemciliği alanıdır (trakel.org, 2011).

Şeker Kanyonu (Yenice-Karabük): Şeker mevkiinden başlayan kanyonun toplam uzunluğu 6.5 km. olup, 4,5 km uzunluğunda kanyonun alanına sahiptir. Kanyonda zor geçişlerin ve dik yamaçların bulunması özellikle macera tutkunlarının ve profesyonellerin ilgisini çekmektedir.

Kızılkaya (Yenice-Karabük), Karakaya (Yenice-Karabük): Kızılkaya ve Karakaya bölgeleri, sahip oldukları floristik özellikler ve zengin su kaynakları nedeniyle önemli ekoturizm kaynak değerine sahip olan bir bölgelerdir. Alanlarda bitki gözlemciliği, trekking, dağ bisikletçiliği, foto safari ile uzunluğu 8 km.yi bulan Kızılkaya Deresi ve 19 km uzunluğundaki Karakaya deresi üzerinde olta balıkçılığı yapılabilir.

Düzce Kanyonu (Safranbolu-Karabük): Düzce Kanyonu, Safranbolu'ya 9 km uzaklıktaki Düzce Köyü yakınındadır. Kanyon, 650 metre rakımda, 50 -150 metre yüksekliğinde, 102 - 264 metre arasında değişen genişlikte ve 4800 m. uzunluğundadır.

Yacı Kanyonu (Safranbolu-Karabük): Sakaralan Köyü'nün Yacı Mahallesi yakınında bulunan Yacı Kanyonu 6 km'yi bulan parkuru ile kanyoning açısından önemli bir alandır.

Uluyayla (Safranbolu-Karabük): Ortalama 1000 metre rakımda bulunan Uluyayla'nın yüz ölçümü yaklaşık 47 km²'dir. Alanda beş adet yayla yerleşmesi (Karakız, İnönü, Kızılgöl, Çokman, Aşağı Yayla) bulunmakta olup geleneksel anlamda yaylacılığa devam edilmektedir. Alanın batısında iki adet mağara İnönü (Kırlangıç ya da İnağzı) ve Subatik Mağaraları bulunmaktadır. Yayla, trekking, kampçılık, dağ bisikletçiliği, foto safari ve klimatizm gibi turizm türleri açısından öneme sahiptir.

Fındıklı, Munay ve Gölcük Yaylaları (Araç-Kastamonu): İlçenin güneyinde yer alan Dereyayla bölgesi, Araç merkeze ortalama 20 km uzaklıkta olup birbirine uzaklığı 3 - 5 km'yi geçmeyen, yükselteleri ortalama 1600 metreyi bulan 21 yayladan oluşmaktadır. Yaylalarda yaylacılık geleneği halen devam etmekte olup yaz aylarında Fındıklı yaylasında yayla şenlikleri düzenlenmektedir. Fındıklı (1492 m), Gölcük (1522 m) ve Munay (1570 m) yaylalarında kampçılık, at binme, yaylalar arası trekking gibi turistik faaliyetler için önemli bir ekoturizm alanıdır.

Ilgaz Dağı Milli Parkı (Kastamonu): 1.088 ha büyüklüğe sahip olan saha 1976 yılında milli park olarak ilan edilmiştir. Alanın 735 ha'lık kısmı Kastamonu, 353 ha'lık kısmı Çankırı il sınırları içerisinde yer almaktadır (Öztürk ve Aydoğdu, 2012). Güney Anadolu'dan Kuzey Anadolu'ya geçiş kuşağında yer alan saha jeolojik yapısı kadar dağ oluşum hareketleri açısından da ilginç özelliklere sahiptir. Bu yapı, gür ormanlarla birleşerek olağanüstü doğal peyzajlar yaratır. Bol ve bütün yıl akışlı akarsuları ile zengin bitki örtüsünün oluşturduğu şartlar yaban hayvanlarına da doğal yaşam ortamı sağlamaktadır. Ilgaz Dağı'nın bu doğal ve rekreasyonel kaynakları milli parkın ana kaynak değerlerini oluşturur (Ayan vd., 2009: 69). Ilgaz Dağları sahip olduğu bitki türü zenginliği açısından Türkiye'nin en önemli endemizm merkezleri arasında gösterilmektedir. Ilgaz dağlarında 306 bitkinin yanında kayıtlara girmeyen 45 ağaç ve çalı olmak üzere toplam 351 bitki türü saptanmıştır. Bu bitkilerden 64 tanesi sadece Ilgaz dağlarına özgü olup endemiktir. Bu endemik bitkilerin IUCN kategorilerine göre dağılımı: 37 adeti LR (Ic) (En az endişe verici); 1 adeti LR (nt) (Tehdit altına girebilir); 8 adeti VU (Zarar görebilir); 5 adeti EN (Tehlikede); 2 adeti de DD (Veri yetersiz); 10 adeti NE (Değerlendirilemeyen) kategorilerine girmektedir (Saribaş ve Yaman, 2002). Ilgaz, birçok bitkiye isim vermiş olup *Crocus Speciosus ssp. Ilgazensis*, *Asyneuma ilgazensis* (endemik), *Dactylorhiza ilgazika* (endemik bir orkide türü), *Festuca ilgazensis* (endemik yumak otu türü) ve *Allium ilgazense* bunlardan bazılarıdır

(Öztürk ve Aydoğdu, 2012: 620). Ilgaz Dağı Milli Parkı, Türkiye Doğal Hayatı Koruma Derneği tarafından belirlenen Türkiye'nin 144 önemli bitki alanından biridir. Aynı zamanda Türkiye'deki 97 "Önemli Kuş Alanı"ndan birisi olarak kabul edilmektedir (Gümüş vd., 2002). Milli Park'ı 2011 yılında toplam 60.000 kişi ziyaret etmiştir (Öztürk ve Aydoğdu, 2012).

Malyas Kanyonu (Cide-Kastamonu): Cide ilçesi Gökçeler (Malyas) köyü yakınlarındadır. Cide'ye uzaklığı 22 km.'dir. Devrekani Kocaçay'ın açmış olduğu kanyonun uzunluğu 5 km.dir.

Mantar Mağarası (Pınarbaşı-Kastamonu): Sümenler köyü yakınlarında ormanlık arazide bulunan mağara, Pınarbaşı merkeze 30 km uzaklıktadır. Mantar mağarası, adını mağaranın girişinden yaklaşık 30 metre içeride bulunan dev bir mantarı andıran 4 metre yüksekliğindeki kalker kütesinden almıştır.

Valla Kanyonu (Pınarbaşı/Cide-Kastamonu): Uzunluğu 12 km.'yi bulan Valla Kanyonu'nun 6 km.si Pınarbaşı ilçesinde, 6 km.si Cide sınırları içerisinde yer alır. Devrekâni Çayı'nın Karadeniz'e ulaşmak için Küre Dağları'nı yarıp geçmesi sonucu oluşan Valla Kanyonu, ekoturistlerin ve maceraseverlerin ilgi gösterdiği oldukça zor bir parkurdur.

Horma Kanyonu (Pınarbaşı-Kastamonu): Ilıca köyü yakınlarında bulunan kanyon, Pınarbaşı'na 12 km. uzaklıktadır. Zarı çayı üzerindeki Horma kanyonu yaklaşık 4 km uzunluğunda olup suyun geçtiği alanda derin kazanlar ve kuyular bulunmaktadır. Kanyonun içerisinde bulunan Ilıca şelalesi kanyonun kaynak değerini arttırmaktadır. Şelale yaklaşık 10 metre yükseklikten aşağıya dökülmekte ve döküldüğü yerde doğal bir havuz oluşturmaktadır. Şelalenin en önemli özelliği oluşan bu havuzun etrafının çok sayıda ağaç ve bitki örtüsü ile çevrili olmasıdır. Alanda bitki gözlemciliği ve yürüyüş yapılabilir. Alanda bitki gözlemciliği ve yürüyüş yapılabilir.

Çatak Kanyonu (Azdavay-Kastamonu): 1200 metre rakımda bulunan Çatak Kanyonu Azdavay merkeze 7 km uzaklıktadır. Kanyonun yürüyerek geçilebilir uzunluğu 7 km.dir.

Dağlı Kuylucu (Şenpazar-Kastamonu): Dağlı Köyü sınırları içinde yer alan Kuyluç, 400-500 metre derinliğindeki dikey bir mağaradır. Şenpazar'a 40 km mesafededir.

Çömlekçiler Köyü (Daday-Kastamonu): Daday merkeze 8 km uzaklıkta yer alan bir köy olup at binme sporu yapılabilecek iki adet at çiftliği bulunmakta ve geleneksel köy yaşam biçimi gözlemlenebilmektedir.

Aydos Kanyonu (Cide-Kastamonu): Cide merkeze uzaklığı 15 km.dir. Kanyonun girişi Kumköy Beldibi Mahallesinden sağlanmaktadır. 1273 metre rakımlı Ulutepenin batı ucunda yer alan kanyon 10 km uzunluğundadır.

Ersizlerdere ve Karacehennemboğazı Kanyonları (Küre-Kastamonu): Küre İlçesi Ersizlerdere Köyü yakınında yer alan kanyon Küre merkeze 7 km uzaklıktadır.

Karacehennem Vadisinde bulunan ve Karadonu Çayı tarafından açılan kanyon 2 kilometre uzunluğundaki Ersizlerdere Kanyonu ile 3 kilometre uzunluğundaki Karacehennemboğazı kanyonu olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Ersizlerdere Kanyonu, epijenik yükselmeye bağlı olarak Karadonu Çayı'nın sert temele gömülmesiyle meydana gelmiş epijenik bir yarma vadidir (İbret, 2007, s.18).

Sarpunalınca Mağarası, Sisli Mağara, Buz Mağarası (Devrekâni-Kastamonu): Devrekâni ilçesi Sarpunalınca Köyü sınırları içerisinde bulunan Sarpunalınca mağarası, Devrekâni merkeze 23 km, Alçılar Köyü yakınlarında bulunan Sisli mağara 20 km, Saraydurak Köyü yakınlarında bulunan Buz mağarası ise Devrekâni merkeze 23 km uzaklıktadır. Sarpunalınca ve Sisli mağaraları içerisinde bulunan sarkıt ve diktler mağaranın kaynak değerini arttırır niteliktedir. Yaz aylarında bile büyük buz kütlelerinin bulunduğu Buz mağarası ise oldukça sarp bir bölgede bulunmaktadır.

Hamsilos Tabiat Parkı (Sinop): Zengin orman dokusu, deniz ve kıyının bir arada bulunduğu doğal bir alandır. 24.08.2007 tarihinde Tabiat Parkı olarak ilan edilen (Milliparklar.gov.tr, 2011) ve Aklıman Mevkiinde yer alan Hamsilos koyu, Sinop merkeze 15 km uzaklıktadır. Biyolojik çeşitlilik açısından büyük bir zenginliğe sahip olan Hamsilos 67.9 hektar büyüklüğündedir. Denizin kara içerisine girdiği ülkemizin tek fiyord görümlü kıyısı tabiat parkı içerisinde yer almaktadır.

Sarıkum Tabiatı Koruma Alanı (Sinop): Deniz, Kıyı, Kum, Göl, Sulak Alan ve Orman ekosistemleri, vahşileşmiş yılkı atları alanın önemli kaynak değerleridir. Sinop merkeze 22 km uzaklıkta bulunan Sarıkum Tabiatı Koruma Alanı, ormanlık alan (longoz ormanı), deniz, göl ve kumul olmak üzere dört farklı ekosisteme sahiptir. 30.07.1987 tarihinde Tabiatı Koruma Alanı olarak ilan edilen (milliparklar.gov.tr, 2011) alan, 102 ha'ı göl yüzeyi, 82 ha'ı bataklık, 385 ha'ı orman ve 216 ha'ı açık alan olmak üzere toplam 785 ha'dır (Yılmaz, 2005:219).

Körfeze akan derelerin önünün karayel rüzgârlarının taşıdığı kıyı kumullarıyla kapanması sonucu oluşmuş bir set (lagün) gölü olan Sarıkum gölü, 25 - 30 metre uzunluğunda bir boğazla denize bağlanmaktadır. Ornitolojik açıdan Sarıkum Gölü'nün en önemli fauna elemanlarını su kuşları oluşturmaktadır. Alanın kuşların göç yolları üzerinde olması, iklim koşullarının uygun ve yaşam ortamlarının çeşitlilik arz etmesi gibi nedenlerle kuş varlığı açısından ideal bir ortam oluşturmaktadır. Göl çevresindeki bataklık alanların böcekler açısından zengin olması kuşlara beslenme kolaylığı sağlarken, geniş yer tutan sazlıklar da yuvalama imkânları sunmaktadır. Bu özellikleri ile araştırma sahası "Önemli Kuş Alanı: ÖKA" niteliğindedir (Yılmaz, 2005:223). Sarıkum Gölü, Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından potansiyel Ramsar (Uluslararası Önem Sahip Sulak Alanların Korunması Sözleşmesi) alanı kapsamına alınmıştır (milliparklar.gov.tr, 2011).

Kuşların göç yolları üzerinde yer alan alan, özellikle Ekim – Mart ayları arasında elliye yakın kuş türünün (Çeltikçi, Küçük Akbalıkçıl, Büyük Akbalıkçıl, Kum Kuşu, Cılbıl, Düdükçül, Kuyruksallayan, Serçe, Saka, Örümcek Kuşu, Alaca Ağaçkakan v.b.) barınma ve konaklama yeridir. Ayrıca; alan gölde sürekli olarak yaşayan Yeşilbaş, balıkçıl, Sakarmeke gibi yerli türleri de barındırmaktadır (Sarıkum Tabiatı Koruma Alanı. Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi, t.y.).

160 ha alanı kaplayan kumul alanın genişliği 50 – 150 metre arasında değişmekte, uzunluğu ise yaklaşık 11 metreyi bulmaktadır. Çöl olarak nitelenen saha ise; karayel rüzgarları ile hareketliliğini koruyan ve gölün oluşmasını sağlayan kıyı kumullarının bulunduğu alandır (Sinop'un Mesire Yerleri, t.y., s.24).

Sarıkum, çok çeşitli vejetasyona sahiptir. Göl kıyısı sazlıklarında, kumul alanlarda ve ormanlık alan içinde endemik bitki türleri bulunmaktadır. Özellikle kumul alanlarda endemik türler bulunmakta olup; alanda koruma altına alınması gereken 16 bitki türü belirlenmiştir. Bu bitkilerden 11 tanesinin Kırmızı Veri Kitabı'nda (Red Data Book) yer alan korunması gerekli nadir bitki türlerinden olduğu belirtilmektedir (Sinop'un Mesire Yerleri, t.y., s.24).

Ormanlık alanlar ise; su basar ormanlar, kayın, meşe ve gürgen gibi yapraklı ağaçların oluşturduğu doğal ormanlar ile kumul mücadelesi amacı ile suni olarak oluşturulmuş Pinusmaritima ormanlarından oluşmaktadır. Ormanlık alan, Türkiye'nin Doğal Dişbudak (*Fraxinus angustifolia subsp. oxycarpa*) koruluklarının en büyüğüdür (Sinop'un Mesire Yerleri, t.y, 25). Kuş ve bitki gözlemciliği alanda yapılabilecek en önemli turistik aktivitelerdir.

Erfelek Şelaleleri (Erfelek-Sinop): Erfelek ilçe merkezine 20 km uzaklıkta Tatlıca Köyü Gürleyik Mevkiinde yer alan Tatlıca Şelaleleri aynı vadi içinde sıralanmış 28 irili ufaklı şelaleden oluşmaktadır. 2 km uzunluktaki vadi boyunca ilerleyen Gürleyik Deresi şelaleler oluşturarak Karasu Çayına ulaşmaktadır. Bölge bitki örtüsü ve yaban hayatı açısından oldukça zengindir. Bölgede 62 familyaya ait 163 cinse dağılmış 210 adet tür belirlenmiştir. Bölgede 4 adet endemik bitki türü belirlenmiştir. Alanda sadece orman ve dere vejetasyonu hâkim olduğu için endemik tür sayısı azdır (Erfelek Belediyesi, 2006:39). Alanda foto safari, bitki gözlemciliği ve trekking yapılabilecek en önemli turistik aktivitelerdir.

İnaltı Mağarası (Ayancık-Sinop): Kireç taşları içindeki çatlak fay sistemine bağlı olarak yatay gelişmiş fosil bir yapıya sahiptir. Ayancık ilçesinin güneyindeki İnaltı Köyü yakınlarındadır. Denizden 1100 metre yükseklikte yer alan mağaranın uzunluğu ortalama 7500 metredir. Mağaranın ortalama yüksekliği 15 metre, genişliği 12 metre civarındadır. Mağaranın 2200 metrelik kısmı keşfedilebilmiştir. Mağarada sarkıt, dikit, sütun, örtü ve duvar damlataşları, damlataş havuzları, mağara tabanına yakın alt kesimlerde ve su düzeyinin hemen üzerinde ise karnabahar ve patlamış mısır şekilli damlataşlar bulunmaktadır.

Atsökü Yaylası (Türkeli-Sinop): Yaylacılık geleneğinin halen devam ettiği 1200 metre rakımlı yayla Türkeli'ye 35 km uzaklıktadır. Alan özellikle yaşayan yayla kültürü açısından önemli kaynak değerine sahip olup alanda foto safari, yürüyüş ve kampçılık faaliyetleri yapılabilir.

Çatak Kanyonu (Türkeli-Sinop): Türkeli'ye 37 km uzaklıkta Çatakörencik ve Çatakgüney köyleri sınırları içerisinde yer almaktadır. Çatakörencik ve Çatakgüney Köyü arasında yaklaşık 4 km'lik alanda kademeli olarak yer alan 101 adet şelale yer almaktadır. Şelalelerin de içinde yer aldığı ormanlık alan biyolojik çeşitlilik, peyzaj değerleri, rekreasyonel özelliği nedeniyle önemli kaynak değerine sahiptir. Vadi içerisinde yer alan kanyon ise hem trekking ve kanyoning açısından değerlendirilebilecek rekreatif bir alandır.

Akcaçal Mağarası (Saraydüzü-Sinop): Cevizlibağ köyü sınırları içerisinde ormanlık alanda bulunan mağara görülmeye değer sarkıt ve dikitlere sahiptir.

4.2. Batı Karadeniz Ekoturizm Rotaları

Rekabetin oldukça şiddetli olduğu turizm pazarından daha büyük bir pay alabilmek için değişen turizm trendleri doğrultusunda Türk turizminin çeşitlendirilmesi, ziyaretçilere farklı ve yeni tecrübeler elde etme fırsatı sunulması zorunludur. Türk turizminin bölgesel ölçekte turizm koridorları şeklinde planlanması ve geliştirilmesini ve bölgedeki turizm ürünlerinin birleştirilmesini öngören 2023 Türkiye Turizm Stratejisi dikkate alınarak bu çalışma, Batı Karadeniz Bölümü ekoturizm kaynaklarının bir rota şeklinde birleştirilmesi ve pazarlanması amacıyla hazırlanmıştır. Böylece hem Türkiye'de daha cazip ve daha güçlü alternatif destinasyonlar ve güzergâhlar oluşturulacak, hem de turizm potansiyeli bulunan Batı Karadeniz gibi bölgelerin cazibesi arttırılacaktır.

Batı Karadeniz Bölümü'nün ekoturizm çekicilikleri Kuzey ve Güney Ekoturizm Rotası olmak üzere iki farklı yoldan oluşan rota halinde geliştirilmiş ve Harita 1'de sunulmuştur. Kuzey rotası içerisinde 32, güney rotasında ise 23 farklı doğal kaynak/çekicilik yer almaktadır. Kuzey rotası yaklaşık 700 km, güney rotası ise yaklaşık 550 km uzunluğundadır. Bu çalışmada yer alan rota ağırlıklı olarak doğal kaynaklar üzerine kurgulanmıştır. Bunun yanı sıra bölgede bulunan kültürel çekicilikler de harita üzerinde işaretlenmiştir. Bu değerlerin birbirleri ile birleştirilmesi ve bütünleştirilmesi halinde bölgenin çekiciliği artacaktır. Bölgede öne çıkan bazı kültürel çekicilikler Fotoğraf 1-4'te gösterilmiştir.

Tablo 4-1: Düzce İli Ekoturizm Kaynakları Değerlemesi

Kaynaklar	Ulaşılabilirlik	Kaynağın Fiziksel Çekiciliği	Altyapı İmkanları	Üstyapı İmkanları	Sosyo-kültürel Yapı	Ekonomik Yapı
Melen Çayı	3	4	4	4	3	4
Sarıkaya Mağarası	3	3	2	2	2	1
Efteni Gölü	3	4	4	4	3	3
Odayeri Yaylası	3	4	4	3	3	2
Samandere Şelalesi	3	4	4	4	3	3
Topuk Yaylası	3	4	4	3	3	2

Tablo 4-2: Bolu İli Ekoturizm Kaynakları Değerlemesi

Kaynaklar	Ulaşılabilirlik	Kaynağın Fiziksel Çekiciliği	Altyapı İmkanları	Üstyapı İmkanları	Sosyo-kültürel Yapı	Ekonomik Yapı
Yedigöller Milli Parkı	3	4	4	3	3	3
Sarıyer Yaylası	3	4	4	4	3	3
Abant Gölü	3	4	4	4	3	3
Aladağ Yaylaları	3	4	4	4	3	3
Koroğlu Dağları	3	4	4	3	4	4
Tembel Yaylası	2	4	3	2	3	1
Uludere Vadisi	3	3	4	2	3	1
Şirinyazı Göleti	3	4	4	3	3	2

4= Çok yüksek, 3= Yüksek, 2= Orta, 1= Düşük

Tablo 4-3: Zonguldak İli Ekoturizm Kaynakları Değerlemesi

Kaynaklar	Ulaşılabilirlik	Kaynağın Fiziksel Çekiciliği	Altyapı İmkanları	Üstyapı İmkanları	Sosyo-kültürel Yapı	Ekonomik Yapı
Kızılelma Mağarası	4	3	2	3	3	2
Gümel ve Bacaklı Yaylaları	4	4	3	2	2	2
Madencioğlu Şelalesi	4	3	2	2	2	2
Dirgine Çayı	4	3	3	3	3	3
Filyos Havzası	4	4	4	4	3	2

Tablo 4-4: Bartın İli Ekoturizm Kaynakları Değerlemesi

Kaynaklar	Ulaşılabilirlik	Kaynağın Fiziksel Çekiciliği	Altyapı İmkanları	Üstyapı İmkanları	Sosyo-kültürel Yapı	Ekonomik Yapı
Küre Dağları Milli Parkı	3	4	4	3	3	2
Gürdek Kayalığı	3	4	3	3	3	2
İncivez Mağarası	3	4	2	3	2	2
Tekkeönü	4	4	3	2	2	2
Aksu Şelalesi	3	4	3	2	2	2

4= Çok yüksek, 3= Yüksek, 2= Orta, 1= Düşük

Tablo 4-5: Karabük İli Ekoturizm Kaynakları Değerlemesi

Kaynaklar	Ulaşılabilirlik	Kaynağın Fiziksel Çekiciliği	Altyapı İmkanları	Üstyapı İmkanları	Sosyo-kültürel Yapı	Ekonomik Yapı
Çitdere Tabiatı Koruma Alanı	3	4	3	2	2	2
Gökpınar Arberatumu	3	4	3	2	2	2
Şeker Kanyonu	3	4	3	2	2	3
Kızılkaya	3	4	3	2	2	2
Karakaya	3	4	3	2	2	2
Düzce Kanyonu	3	4	3	4	2	2
Yacı Kanyonu	3	4	3	4	3	3
Uluyayla	3	4	2	3	3	2

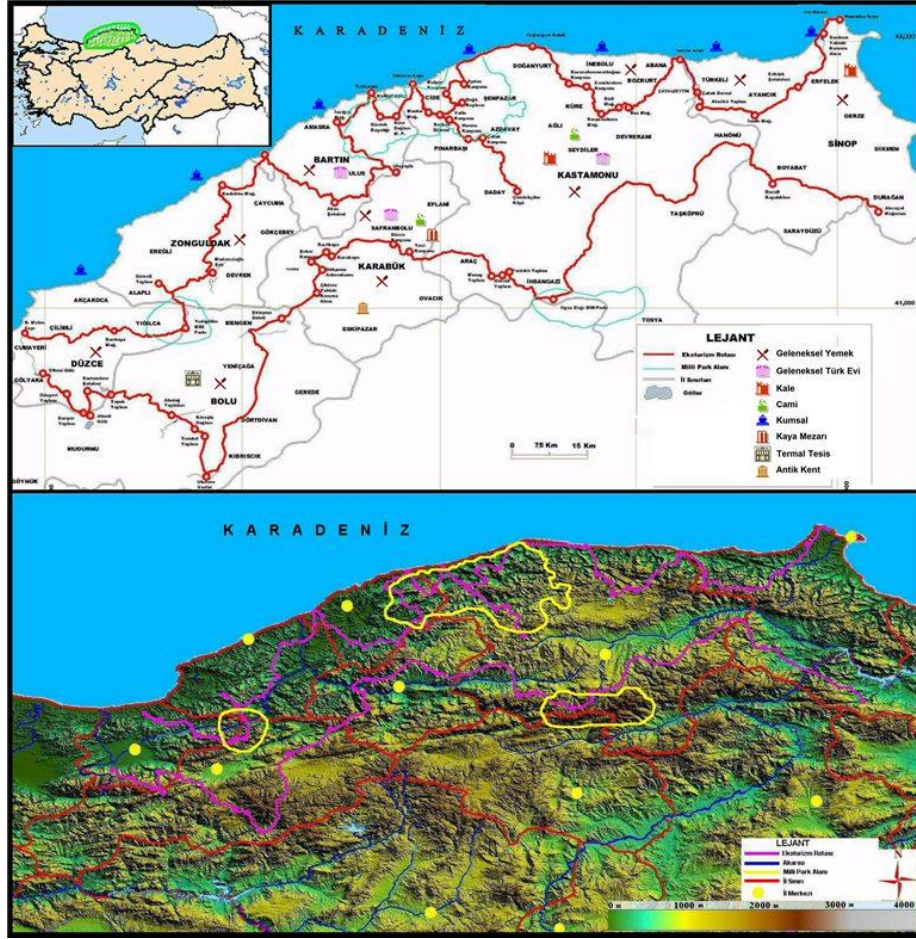
Tablo 4-6: Kastamonu İli Ekoturizm Kaynakları Değerlemesi

Kaynaklar	Ulaşılabilirlik	Kaynağın Fiziksel Çekiciliği	Altyapı İmkânları	Üstyapı İmkânları	Sosyo-kültürel Yapı	Ekonomik Yapı
Mantar Mağarası	2	4	2	3	2	2
Malyas Kanyonu	2	4	2	3	2	2
Sorkun Düdeni	2	4	2	3	2	2
Valla Kanyonu	2	4	3	3	3	3
Horma Kanyonu	2	4	3	3	3	3
Çatak Kanyonu	2	4	3	3	2	2
Dağlı Kuylucu	2	4	3	3	2	3
Çömlekçiler Köyü	2	4	3	3	3	3
Aydos Kanyonu	2	4	2	3	2	2
Karacehennemboğazı Kanyonu	2	4	2	3	2	2
Ersizlerdere Kanyonu	2	4	3	3	2	2
Sarpunalınca Mağarası	2	4	2	3	2	2
Sisli Mağara	2	4	2	3	2	2
Buz Mağarası	2	4	2	3	2	2
Munay Yaylası	2	4	2	2	2	2
Gölcük Yaylası	2	4	2	2	2	2
Fındıklı Yaylası	2	4	2	2	2	2
Ilgaz Dağı Milli Parkı	2	4	4	3	2	2

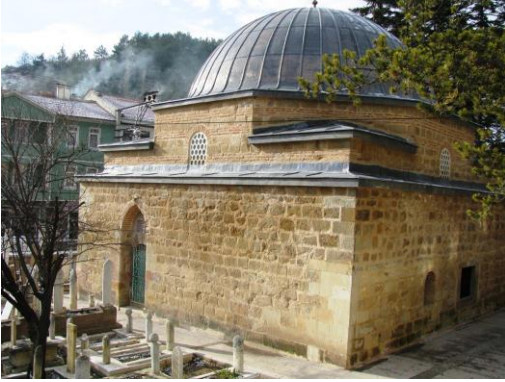
Tablo 4-7: Sinop İli Ekoturizm Kaynakları Değerlemesi

Kaynaklar	Ulaşılabilirlik	Kaynağın Fiziksel Çekiciliği	Altyapı İmkanları	Üstyapı İmkanları	Sosyo-kültürel Yapı	Ekonomik Yapı
Hamsilos Koyu	4	4	4	4	3	3
Sarıkum Tabiatı Koruma Alanı	4	4	4	4	3	3
İnaltı Mağarası	4	3	4	3	3	3
Akçaçal Mağarası	3	4	2	2	2	2
Erfelek Şelaleleri	4	4	3	3	2	3
Atsöku Yaylası	3	4	2	2	2	2
Çatak Kanyonu	3	4	2	2	2	2

4= Çok yüksek, 3= Yüksek, 2= Orta, 1= Düşük

Harita 1: Batı Karadeniz Bölümü Ekoturizm Rotası

Fotoğraflar (1) Safranbolu Evleri, (2) Kuş figürü, Hadrianapolis antik kenti, Eskipazar, Karabük, (3) Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Külliyesi, Kastamonu (4) Sinop cezaevi.

SONUÇ

Bu çalışma, jeomorfolojik kaynaklar açısından zengin olmasına rağmen bu güzelliklerden turistik amaçlı olarak henüz yeterince yararlanamayan Batı Karadeniz Bölümü için bölgenin sahip olduğu turistik değerlerle ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri ile örtüşen bir turizm türü olan ekoturizm rotası önermektedir. Çalışmada uzman kişilerin (üniversite öğretim elemanları, kültür ve turizm müdürleri, seyahat acentası yöneticileri v.b.) Butler'ın ECOS modeli dikkate alınarak yaptıkları kaynak değerlendirmelerinden elde edilen veriler ışığında iki tane ekoturizm rotası oluşturulmuştur. Bölgenin kuzeyinde yer alan ekoturizm kaynaklarını birbirine bağlayan rota 32 kaynaktan oluşmakta olup güneyinden geçen rota ise 23 kaynağı birbirine bağlamaktadır.

Bu rota çalışmasının en önemli yararlarından biri bölgede tek başına değerlendirildiğinde önemli bir çekicilik arz etmeyen kaynakların birbirine bağlanarak sinerjik bir etki yaratması ve Batı Karadeniz bölümünde bir turizm koridoru oluşturulmasıdır. Böylece bölgenin bir ekoturizm destinasyonu olarak tanınması, bir ekoturizm markası olarak konumlandırılması ve pazarlanması mümkün olabilecektir.

Turizm sektörünün ekonomik faaliyetlerin kısıtlı olduğu Batı Karadeniz Bölümü'nde geliştirilmesi kırsal kalkınma hedeflerinin gerçekleşmesinde önemli bir araç olarak görülmektedir. Bu bağlamda Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü 10. Bölge Müdürlüğü tarafından 2013-2023 yıllarını ve Bartın, Karabük, Zonguldak, Kastamonu ve Sinop illerini kapsayan Doğa Turizmi Master Planı hazırlanmış olup doğa turizminin geliştirilebileceği muhtemel alanlar, olası gelişim senaryoları ve stratejik planlar belirlenmiştir. Benzer bir master plan çalışması Orman ve Su İşleri Bakanlığı IX. Bölge Müdürlüğü Düzce Şube Müdürlüğü tarafından Düzce ili için de hazırlanmaktadır. Bu çalışmalar bu makalenin temel amacı ile örtüşmektedir. Ekoturizm potansiyeli açısından zengin olan bölgenin doğal kaynaklarının bir rota dâhilinde birbirine bağlanması ve turizmin yarattığı ekonomik hareketlilikten kırsal alanların da yararlanması bölgede ekonomik gelişmenin sağlanmasında ve kırsal kalkınma hedefinin gerçekleştirilmesinde fayda sağlayacaktır.

Ekoturizm faaliyetlerine katılan turistlerin seyahatleri incelendiğinde flora ve fauna gözlemciliği, eğitsel amaçlı seyahatler, yerel kültürlerin tanınması ve tecrübe edilmesine yönelik seyahatlerin son yıllarda popüler hale geldiği görülmektedir. Nitekim 2011 yılında Estonya'da düzenlenen Avrupa Ekoturizm Konferansı'nda da ekoturizmde eğitim amaçlı seyahatlerin, gönüllü turizm (volunteer tourism), "yavaş seyahatler" (slow travel) ve yerel kültürü tanıma amaçlı seyahatlerin öne çıktığı ortaya konmuştur. Bunun yanı sıra Ay ve arkadaşlarının (2010) Antalya'yı ziyaret eden 385 ekoturist üzerinde yapmış oldukları araştırmada ankete katılanların öncelikli olarak tercih ettikleri etkinlikler trekking (% 48), dağ tırmanışı (% 14), yöresel ve kültürel geziler (% 6) olarak sıralanmıştır.

Ekoturistlerin son yıllardaki bu motivasyonları ve turistik trendler dikkate alındığında Batı Karadeniz Bölümünün turistlerin bu motivasyonlarını tatmin edecek potansiyele ve turistik kaynaklara sahip olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Batı Karadeniz bölümünde öne çıkan ekoturizm aktiviteleri içerisinde dikkate değer olanlar trekking, fauna ve flora gözlemciliği, kanyoning ve mağara geçişidir. Ayrıca bu turistik faaliyetlerin yanı sıra bölgenin bozulmamış kültürü turistlere yerli kültürü deneyimleme imkanı da sunmaktadır. Bölgede hemen hemen her alanda özellikle korunan alanlar ve yaylalarda trekking yapılabilmektedir. Trekking amaçlı olarak bölgede Bolu, Eskipazar, Safranbolu, Yenice, Azdavay, Şenpazar, Kastamonu İstiklal Yolu, Küre Dağları Milli Parkı v.b. alanlarda trekking rotaları belirlenmiş ve uluslararası standartlara uygun şekilde işaretlemeleri yapılmıştır. Kuş gözlemciliği açısından Sarıkum Tabiatı Koruma Alanı, Efteni Gölü, Ilgaz Dağları Milli Parkı, Küre Dağları Milli Parkı, Yenice ormanları, Filyos Havzası dikkate değer ve bu tür turizm çeşitlerinin geliştirilebileceği alanlardır. Bunun yanı sıra Küre Dağları Milli Parkı, Ilgaz Dağları Milli Parkı, Yenice ormanları, Sarıkum Tabiatı Koruma Alanı, Abant Gölü Tabiat Parkı ise bitki gözlemciliği yapılabilecek önemli alanları oluşturmaktadır. Kanyon açısından zengin olan bölgede Şeker kanyonu, Yaci Kanyonu, Çatak kanyonu, Valla kanyonu, Ersizlerdere kanyonu kanyon geçişi yapılabilecek alanlar olarak ön

plana çıkmaktadır. Mağara turizmi açısından ise Zonguldak ve çevresi sahip olduğu 30'a yakın mağara ile önemli bir turizm potansiyeline sahiptir.

Bu çalışma, bölgede geliştirilebilecek ekoturizm faaliyetleri için öneri bir rota niteliğinde olup fiili hayata geçirilebilmesi için ilave çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda ekoturizm rotalarının işler hale gelebilmesi için bölgede turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin kümelenmeleri/ortak bir ağ oluşturmaları sağlanarak, bölge turizm sektörü oyuncularının, turizmi arz eden kurum ve tedarikçilerin (konaklama, seyahat, yiyecek-içecek ve hediyelik eşya işletmeleri v.b.) hem yatay hem de dikey olarak entegre edilmesi gerekmektedir.

Bölgede ekoturizm rotalarının gelişmesi için rotalarda karşılaşılabilecek muhtemel sorunların da çözülmesi gerekmektedir. Bu sorunları şu başlıklar altında özetlemek mümkündür;

Konaklama ile ilgili sorunlar: Rota üzerindeki ekoturizm değerlerine yakın konaklama tesislerinin bulunmaması alanda karşılaşılan en önemli sorunlardan biridir. Alanı ziyaret eden turistlerin en yakın il ya da ilçede gecelemesi gerekmektedir. Örneğin; Yenice, Eskipazar, Çatalzeytin, Devrekâni, Yığılca, Seben, Erfelek, Şenpazar v.b. ilçelerde konaklama tesisi bulunmamaktadır. Ayrıca doğal alanlarda konaklama ünitelerinin bulunmaması nedeniyle doğada konaklamak isteyen ziyaretçilerin bu taleplerine cevap verilememektedir. Bu nedenle kırsal alanlarda konaklama imkânlarının arttırılması için birtakım çalışmaların yapılması gerekmektedir. Nitekim Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü 10. Bölge tarafından hazırlanan Doğa Turizmi Master Planı'nda da belirtildiği üzere kırsal alanlarda konaklama ihtiyacının karşılanması için yakın civarda bulunana köy evlerinin ev pansiyonculuğu şeklinde değerlendirilmesi, yaylalarda bulunan evlerin restore edilerek konaklama ünitelerine dönüştürülmesi bu ihtiyacın giderilmesinde büyük katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda kırsal alanlarda konaklama kapasitesinin arttırılması için yerli halk teşvik edilmelidir. Bu amaçla Orman Bakanlığı Orköy tarafından verilen destek kredilerinden yararlanılabilir.

Altyapı ile ilgili sorunlar: Rota dahilinde bulunan kaynakların bir kısmı kırsal alanda özellikle de ulaşımın yeterince gelişmediği doğal alanlarda bulunan yerlerdir. Alanlara ulaşımın sağlanması için en azından stabilize yolların, doğa içerisinde ulaşımı zor olan alanlara yönelik patika yolların açılması kaynağa ulaşımında yarar sağlayacaktır.

Doğa yürüyüşleri güzergahlarında kamp yapmak isteyen ziyaretçiler için kamp alanı ile ilgili düzenlemelerin bulunmaması ve altyapı eksikliği (WC, su v.b.) altyapı ile ilgili diğer sorunlardır. Bu bağlamda özellikle konaklamalı yürüyüşler için alternatif kamp alanlarının belirlenmesi ve gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Kamp ile ilgili sorunlar ilgili yerel yönetimler, Milli Parklar Bölge Müdürlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı taşra teşkilatı tarafından çözümlenebilir.

Korunan alanlara girişte yaşanan sorunlar: Rota dâhilinde bulunan kaynakların bir kısmı Orman İşletme Müdürlüklerinin ağaç kesimi yaptıkları alanlarda bulunmaktadır. Dolayısıyla bu alanlar, ilgili Orman İşletme Müdürlükleri denetiminde olduğundan alana girişte sorun yaşanmakta ve giriş için Orman İşletme Müdürlüklerinden gerekli izinlerin alınması gerekmektedir. Ayrıca korunan alanlar Milli Parklar Genel Müdürlüğü denetiminde olmasına rağmen benzer şekilde orman emvali elde edilen yerlerde bir yetki karmaşası yaşanmaktadır. Bu izinlerin alınması bazen aşırı bürokratik işlem gerektirmektedir. Bu kaynakların turistik amaçlı olarak ziyaret edilebilmesi için Orman Bakanlığının gerekli kolaylığı sağlaması gerekmektedir. Bu amaçla yasal düzenlemelerin yapılması zorunludur.

Alan kılavuzu, rehber ihtiyacı: Rota dâhilindeki alanlar dağlık ve bakir arazi içerisinde olduğundan alana rehber/alan kılavuzu alınmadan çıkılması kaybolmalara neden olabilmektedir. Bu amaçla yerel yönetimler ya da Milli Parklar Bölge Müdürlüğü kılavuz ve alan rehberi yetiştirilmesi çalışmalarına hız vermelidir. Örneğin; Milli Parklar 10. Bölge Müdürlüğü 2012 yılında Küre Dağları Milli Parkı için Pınarbaşı, Cide ve Bartın merkezde alan kılavuzu/rehber yetiştirme programı yürütmüş ve kurs sonunda 64 kişi alan kılavuzluğu belgesi almaya hak kazanmıştır. Benzer çalışmaların Ilgaz Dağları Milli Parkı, Yenice ormanları, Düzce yaylaları, Bolu yaylaları, Koroğlu dağları için de yürütülmesi gerekir. Benzer biçimde rotada yer alan mağaralar turizme açık olmayan mağaralar olduğundan mağaralar mağaracılık alanında uzman rehber eşliğinde gezilmelidir.

Alan kılavuzluğu ve rehberlik hizmetleri ile ilgili olarak diğer önemli bir sorun ise bu kişilerin yabancı dil bilmemeleridir. Bu nedenle bu belgeyi alan kişilerin ayrıca yabancı dil kursuna tabi tutulmaları yerinde olur. Bunun yanı sıra yine alan kılavuzlarına doğa eğitimi sağlanmalı, bu eğitim çalışmalarında ayrıca botanik bilgisi de verilmelidir.

Yerli halkın tutumu: Kırsal alanda yaşayan halk her ne kadar misafirperver olsa da turistlerin rahat davranışlarından, giyim tarzlarından zaman zaman rahatsızlık duymaktadır. Örneğin; Yenice’de yaşayan bazı orman köylüleri Şeker kanyonuna giren ziyaretçilerin şortla dolaşmasından rahatsızdırlar. Benzer rahatsızlıklar Küre Dağları tampon zonunda yaşayan yerli halk tarafından da kimi zaman dile getirilmektedir. Bu nedenle yerli halkın ziyaretçilere yönelik olumsuz tutumlarının ortadan kaldırılması için eğitim çalışmalarının, bilinçlendirme programlarının uygulanması ve turizm endüstrisinin bölgede gelişmesinin olumlu yanları, bölgeye sağlayacağı ekonomik katkılar ve yaratacağı olumlu ya da olumsuz sosyo-kültürel etkiler konusunda bölge halkının bilgilendirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- AÇIKSÖZ, S., GÖRMÜŞ, S., KARADENİZ, N. (2010). Determination of ecotourism potential in national parks: Küre Mountains National Park, Kastamonu-Bartın, Turkey, *African Journal of Agricultural Research*, 5 (8), 589-599.
- AY, Z., GÜNGÖROĞLU, C., AYDIN, A.C. ve GÜL, A. (2012, Şubat). Antalya İlinde Ekoturistlerin Talep ve Beklentilerinin Belirlenmesi, Çevre ve Orman Bakanlığı Batı Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın No: 422, Erişim adresi http://www.baoram.gov.tr/Userfiles/Atlantis/Dosyalar/74_Ekoturist%20T%C3%BCm%20Metin.pdf
- AYALA, H. (1996). Resort ecotourism: a paradigm for the 21st century. *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 37 (5), 46-53.
- AYAN, S., ÖZTÜRK, S. ve YİĞİT, N. (2009). Karadeniz Bölgesi milli parklarının korunan alan ağı sertifikalandırma sistemine uygunlukları. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 9 (1), 66-79.
- BENZER, N.K. (2006). *Bolu-Göynük ve yakın çevresi doğal ve kültürel kaynaklarının ekoturizm açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı ABD.
- BOYD, S. W. and BUTLER, R. W. (1996). Managing ecotourism: an opportunity spectrum approach, *Tourism Management*, 17 (8), 557-566.
- BRUWER, J. (2003). South African wine routes: some perspectives on the wine tourism industry's structural dimensions and wine tourism product. *Tourism Management*, 24, 423-435.
- EAGLES, P. F., BALLANTINE, J.L. and FENNELL, D. A. (1992). Marketing to the ecotourist: case studies from Kenya and Costa Rica. *International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN) IVth World Congress on National Parks and Protected Areas*, Caracas, Venezuela.
- GOODEY, B. (1997). *Heritage trails, rural regeneration through tourism*. Ecovast: University of Gloucestershire.
- GÜMÜŞ, C., KALEM, S. ve MENTEŞ, İ. (2002). Ilgaz Dağlarının biyolojik çeşitliliği ve doğa koruma açısından önemi. *Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu*, Ilgaz-Kastamonu. 442-446.
- HAYES, D. and MACLEOD, N. (2008). Putting down routes: an examination of local government cultural policy shaping the development of heritage trails. *Managing Leisure*, 13, 57-73.

- HONEY, M. (1999). The paradox of paradise. *Environment*, 41 (8), 5.
- KERR, J. (1991). Making dollars and sense out of ecotourism/nature tourism. *1st International Conference in Ecotourism*, Brisbane.
- KHAN, M. (2003). ECOSERV: ecotourists' quality expectations. *Annals of Tourism Research* 30 (1), 109–124.
- LASCURAIN, C.H. (1996). *Tourism, ecotourism, and protected areas*. IUCN World Conservation Union.
- LİSE, Y. (2012). Küre Dağları Milli Parkı Sürdürülebilir Turizm Deneyimi ve PAN Parks Süreci, Yenice Ormanlarında Sürdürülebilir Turizmin Geliştirilmesi Çalıştayı, Yenice.
- LOURENS, M. (2007) Route tourism: a roadmap for successful destinations and local economic development. *Development Southern Africa*, 24 (3), 475-489.
- LOURENS, M. (2010, Ekim). *The underpinnings for successful route tourism development in South Africa*. Yüksek lisans tezi. Johannesburg Witwatersrand Üniversitesi. Erişim adresi <http://witsetd.wits.ac.za:8080/dspace/handle/123456789/4887>
- LUZAR, J., DIAGNE, A., GAN, C. and HENNING, B. (1998). Profiling the Nature-Based Tourist: A Multinomial Logit Approach. *Journal of Travel Research*, 37, 48-56.
- MEYER-CECH, K. (2005). Regional cooperation in rural theme trails, D. Hall, I. Kirkpatrick, M. Mitchell (eds.), *Rural Tourism and Sustainable Business* içinde. Clevedon, Channel View.
- MEYER-CECH, K. (2003). Food trails in Austria. C.M. Hall, L. Sharples, R. Mitchell, N. Macionis, B. Camborne (eds.), *Food Tourism Around the World: Development, Management, and Markets* içinde. London, Butterworth-Heinemann.
- MEYER, D. (2004). *Tourism routes and gateways: key issues for the development of tourism and gateways and their potential for pro-poor tourism*. London: Overseas Development Institute.
- ÖZTÜRK, S., AYDOĞDU, A. (2012). Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın Rekreatiyonel Olanakları, I. Rekreatiyon Araştırmaları Kongresi, Antalya. 611 – 628.
- ÖZTÜRK, S. (2005). Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı'nın rekreatiyonel kaynak değerlerinin irdelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, (2), 138-148.
- ÖZTÜRK, S. (2003). Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkının kaynak değerleri ve yönetim açısından irdelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı ABD.

- PRESTON-WHYTE, R. (2000). Wine routes in South Africa. C.M. Hall, L. Sharpless, B. Cambourne, N. Macionis (eds.), *Wine Tourism Around the World: Development, Management and Markets* İçinde. Oxford, Butterworth Heinemann.
- ROGERSON, C. M. (2007). Tourism routes as vehicles for local economic development in South Africa: the example of the Magaliesberg Meander. *Urban Forum*, (18), 49-68.
- SARIBAŞ, M., YAMAN, B. (2002). Ilgaz Dağları'nda Bulunan Endemik Bitkiler ve Ilgaz Dağları'na ait bazı bitki taksonları, Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Ilgaz Dağı. 465-479.
- Sarıkuş Tabiatı Koruma Alanı. Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi, t.y
- SILBERGH, D., FLADMARK, M., HENRY, G. and YOUNG, M. (1994). A strategy for theme trails. J. M. Fladmark (ed.), *Cultural Tourism* İçinde. London, Donhead.
- Sinop'un Mesire Yerleri, Sinop İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Sinop, t.y.
- STRAUSS, C. and LORD, B. (2001). Economic impacts of a heritage tourism system. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 8, 199-204.
- TELFER, D.J. (2001) Strategic alliances along the Niagara wine route. *Tourism Management*, 22, 21-30.
- TÜRKER, N. (2012) *Zonguldak-Karabük-Bartın İlleri Turizm Sektör Analizi*, İstanbul: Türmatsan Matbaacılık
- TÜRKER, N. ve ÇETİNKAYA, A. (2009) *Batı Karadeniz Bölümü Ekoturizm Potansiyeli*. Ankara: Detay Yayınları.
- VISSER, G. (2004). The world wide web and tourism in South Africa: the case of Open Africa. C.M. Rogerson, G. Visser (eds.), *Tourism and Development Issues in Contemporary South Africa* İçinde. Africa Institute of South Africa, Pretoria.
- VURDU, H., USLU, N., GÜNEY, K., ÜNAL, S., AYAN, S., SIVACIOĞLU, A., GÜREL, N., KÜÇÜK, Ö., ULUSAN, D., ÖZTÜRK, S. ve TÜRKYILMAZ, E. (2004). Küre Dağı Milli Parkı'nın Floristik Zenginliği ve Habitat Alanlarının Belirlenmesi Projesi, Sonuç Raporu, Kastamonu.
- WEARING, S. and NEIL, J. (1999) *Ecotourism: impacts, potentials and possibilities*. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- WIGHT, P. (1994). Environmentally responsible marketing of tourism. E. Cater, G. Lowman (Eds.), *Ecotourism: A sustainable Opinion* İçinde. New York: Wiley.
- WIGHT, P. (1993). Ecotourism: ethics or eco-sell?. *Journal of Travel Research* 31 (3), 3-9.

- YERLİ, Ö., AŞIKKUTLU, H. S., DEMİR, Z. (2012) Kamp ve Pikniğe Dayalı Rekreasyon Gürültüsünün Değerlendirilmesi: Yedigöller Milli Parkı Örneği, Rekreasyon Araştırmaları Kongresi, Antalya. 822-834.
- YILMAZ, C. (2005). Sarıkum Gölü Ekosistemi, Türkiye Kuvaterner Sempozyumu V, İstanbul Teknik Üniversitesi Avrasya Yerbilimleri Enstitüsü.
- www.bumak.boun.edu.tr (2011, Kasım)
- www.ecotourism.org (2011, Ekim)
- www.kultur.gov.tr/TR/Genel/dg.ashx?DIL=1...TTStratejisi2023.pd (2011, Temmuz)
- http://www.ties.org (2011, Temmuz)
- http://www.rookerybay.org/images/stories/ecotour11/Trends-in-Todays-Ecotourism-Industry.pdf. (2011, Temmuz)
- www.milliparklar.gov.tr (2011, Temmuz)
- www.trakel.org (2011, Ağustos)